

Kitaabui

Daniyeli

Cecil N. Wright

DaniyelI xa Kitaabui

Aföle

Mixi forie xa ma gnErE a DaniyelI xa kitaabui sEbExi DaniyelI yEtE nan na, xa na mu a xa yaamari nan ma, kEmE suli singe nan ma beenun Isa xa bari. Yi fe findixi fe xOrOxOE nan na yi waxati, kOnO, e mu laxi namijonmeya ra, barima buki tagi iba firin nde nun a tagi singe nde na na nan kui. Na kui, e a falama a a sEbExi waxati nde nan ma kEmE firin de BC singe ra sEbEli nde nan a ra na xan xili daniyelI, a nun a gbegbe naxan nu masenxi a findixi taruxui nan na-- kOnO a mu nu laxi a ra a xa xaran mafuren mafuren ala ko a xa findi masen gni ra. Na ki kerenyi ra, e maxOrinE lanlanteya ma yire birin ma naxan nO ma findi de fe xOrOxOE ra a nun taruxu kolon xi ra, e a falama a e findixi taruxu nan na. KOnO, a lanma, e man katafe e xa kitaabui gbEtE gbegbe kana na fe mOdEli ma.

Yi sEbEli sEbExi laxi a ra a yi sEbEli forie bara findi fe yati ra dangife mixi sEbExie ra, a man tinxi na ra. Naxee na fe ma tofe e na wali nan nabama, kOnO, e na won karaxan ma won xa won ma danxaniya xa fe mato, won naxa tin a ra danxaniyatareya ma, a nun won xa fe kobie kolon naxee na. Na fe birin fatanxi xibaarue nan na (naxan findixi duniE xa taruxu ra a nun kitaabui xa taruxu kui), danxaniyatOe nun sEptikee mu nOma naxan fide han ya. KOnO a wuyaxi ra mixi naxee laxi a ra e bara e yEtE sa danxaniyatEe xa ma gnErE ma, kOnO e bara fe nde to naxan mu lanxi a ma ala ko e xa a kolon. Na ndee findixi nOnDi nan na daniyelI xa kitaabui kui. Waxati naxan dangixi han ya a bara findi fe fangni ra. A nun DaniyelI yEtE nan won Marigi xa seedejoxoya baxi a ra a tan nan na a sEbExi ra a nun namijonme ra (Matiyu 24:15) Na kui won mu lan ma won xa a kolon a a findixi waxati fori nan na, a nun a findixi taruxui yati nan na a nun namijonme masenyi naxan fama rabade, xa won mu noma na singe xa fe birin rafede xa na mu won noma na donxoe birin fahaamude. Fe nde naxan ma kOntOfili won lan ma won xa naxan ma, kOnO, a gbegbera won fama nE tode buki kui a nun be.

Yi buki kui, yire 12 nan na, a singe findixi yi buki birin xa masenpi nan na. Na sora senni singe findixi taruxui xa fe nan na naxan fatanxi DaniyelI nun a boore saxanyie ra, naxee xanin Babilon konyiya kui Yudaya boxi ma, e sebexi mixi saxan nde nan na. Yi sEbEli senni dOnxE, naxan sEbExi mixi singe nan ma, a DaniyelI xa xiye wuyaxi nan ma senxi (a nun waxati n de e xa masen gni) naxan fatanxi (1) si wuyaxi nun mangEya wuyaxi ra naxan Isirayila xa taruxu ma sOtOxi, a nun man (2) mangEya naxan Ala nu lanma a xa ti naxan nu tima abadan, kOnO booree nu fama kanade. Na senni singe tide na ala ko senni dOnxE xa findi fe faxamuxi ra. Na kui, kOnO, a mu fasarixi tEsiti kui, a mu fatanxi fe gbEtE yo ra, a nun man a mu fasarixi a fangni ra, yi buki xaranse 2:4b han yi buki xaranse 7 sEbExi arame xui nan na (xa na mu, Siri khanamouKalde), e xa boxi xui nan nu e ra e nu na dennaxe konyiya kui, a donxoe nu na Eburu xui nan kui, e bari xui. Esdrasi xa kitaabui, naxan sEbExi mixie bE naxee gbilenxi Yudaya, a sEbExi na ki nE -- Sora 4:8 han 6:18 a nun 7:12-26,

Aramaic.) Adam Clarke, kOnO, a falaxi nE a DaniyEli xa fe ra: "Alo Kaldekae nu na e xaxili ti fe raféfori anounnamijonmε masenyie kelife chap. ii. 4 han chap. vii., a birin sEbExiKalde ; kOnO alo namijonmε masenyie naxee luxi, e fatanxi waxati nan na naxan dangi Kalide mangeya ra, a nun a gbengbenyi e fatanxiAla xa danxaniyatε nama nun a xa nama birin , e sEbExi hebreu xui nan na, na xui nan a ra ala naxan sugandixi a xa a xa marasi birin masen a bELaayidi fori a nunNènè ."

Daniyeli xa Kitaabui xa fe ra,Ellicott xa masen gni naxan na kitaabui birin ma A luxi nbE a lan ma a xa a fala yi ki: "A singe ra, a tide na a xa masen gni ra bama. A to nu na geeli kui, Isirayilaka nu na a ya ra sariyE, namijonmεe, nun buki seniyenxie han e nu bara so e xa buki kui. Na birin nu lanxi a ma alako a xa Ala waxonfe xaran, a xa gbilen geeli kui, kOnO Ala xa Mixi Sugandixi xa gbilenfe ra. naxan falaxi yi buki kui [kOnO a mu soxi yi masen gni kui], a nu lanma a xa lu a ma a xa findi lOxE ra naxan nu fama minide keren na kelife konyiya kui. A fOIO ra, alo Esayi nun Yereimi xa sEbEli Isirayilakae ra tima e xa e yEtE suxu, na nan a ra DaniyEli xa sEbEli naxa a niya a xa paxankata waxati nde mato a to gbilen kelife konyiya kui; A to gbilen fe firin gbEtE ma, a naxa a masen wOyEn keren nan na, alo yi ki: "Na kui, won nOma a falade a DaniyEli xa kitaabui xa fe findixi (1) fe nde nan na naxan mu nOma rabade [alo a falaxi yi masen gni singe kui]; (2) Isirayila malife sike nun gaxuie tagi; ala wuyaxi [babilOnkae] ala keren sEmBE nan a ra" -- na nan a ra, e na "misionEri" nan ma senfe, alo ellicott a falaxi ki nE.

Xa a sa li, DaniyEli nu na Layiri Fori kui alo Kitaabui naxan nu na Layiri Foni kui. A fOIO ma, yi misali ndee fatanxi yi singe nan na. A nun man, hali Kitaabui xungbe naxan xili Revelation a findixi apokalipsi nan na, DaniyEli nde fan na na ki nE. Na kui, a luxi nbE alo a bara findi fe xungbe ra naxan mu fatanxi xaxili ra waxati xOrOxOE kui kelife kEmE firin de BC han kEmE firin de AD

Yi waxati, yi buki xaranse keren keren ma xa na mu a ra yi buki xaranse birin, fo a xa findi yi buki xaranse ra naxan lanma a xa findi fe ra naxan lanma a xa raba alako a xa fatanfasi, xa na mu a ra a xa fahaamui fanpi sot, xa na mu a ra a xa findi fe xungbe ra.

SariyE 1

NEBUKADENESAR

SariyE singe: mangEya gnE saxan nde Yehoyakimi Yudaya mangE (607 BC), BabilOn mangE Nebukadansari naxa Darisalamu rabilin. Mixi suxuxie ya ma (606 BC) DaniyEli nun a bore saxan nan nu na "mangE bɔnsɔɛ nun kuntigie ya ma", naxee nu bara xaran a fanyi ra Nebukadansari xa mange banxi nun a xa mangeya kui, e man nu bara tinxinyi sɔɔɔ mange bɛ hali e to nu na e xa yɛɛralufe nun e xa lanlanteya kui Ala bɛ. DaniyEli naxa siga han Sirusi mangE singe gnE singe (536 BC, BabilOn mangEya to bira Mede nun Perise yi 538 BC). A fOIO ra, a falaxi nE DaniyEli xa laamatunyi nan ma "Perise mangE Sirusi xa gnE saxan nde" (10:1), naxan a masenxi a nu na balofe 534 xa na mu 533 BC kOnO a mulan ma na nan na ki a nu na mangasanyi nan kui na waxati. A naxa siga Babilɔn mangɛɛ xa mangeya bun ma, Nebukadansari (605-562 BC), Evil-Merodach (562-560 BC), Negriglissar (560-? BC), Nabonide (55-538 BC), nun Belsazar (Nabonide xa di nun a xa mangeya, naxan faxa 585 BC); na xanbi Dariyusi Medi xa mangEya kui (538-536 BC) a nun Sirusi Perise xa mangEya kui BabilOn xun ma (536-530 BC) -- dangi gnE tongo solofere ra. (A dOnxE ra, wo 5:31 mato; 6:28.)

Nebukadansari nan nu na Nabopolasari xa di ra, mangE singe nan nu a ra Kalide mangEya kui (625-605 BC), a nu na a baba xa sOree xun ma a xa simaya dOnxE kui. A nu bara Medekae xa mange Siyaxaresi xa di ginɛ fan dɔɔɔ, a baba nu bara lanyi xiri a tan nun naxan tagi. Evil-Merodach, naxan xili falaxi yi buki kui a findixi a xa di nan na. Belisari, naxan xili falaxi yi buki kui a findi a xa di singe ra, a mu nu findixi a xa di ra, hali a to nu xili falama Belsari baba ra (5:2, 11, 18). Na lan ma a xa findi a singe nan na, a mu findixi a benba ra. Na kui, a baba, Nabonide, a luxi nbE a naxa Nebukadansari xa di ginE dOxO, kOnO Nabonide to findi mangE ra a nun Belsari nu bara findi fori ra. Na kui, a nu findima Nebukadansari xa mamadi nan na, na nan a ra, Nebukadansari nu xili falama a baba ra.

Yi xili naxan falaxi yi buki kui, a mu lanma a xa findi Beltesari ra, Kaldeke xili naxan fixi Daniyeli ma. Daniyeli boore Yuwif saxanyie fan xili saxi nɛ Sadiraki, Mesaki, nun Abedinego.

SariyE firin de: Nebukadansari xa mangEya gnE firin de, a naxa xiye to naxan mu nu nOma ratu de, DaniyEli naxa na xiye masen a bE a nun a masen ki naxan toxi kOE ra. A nu findixi kuye xungbe nan na, a xunyi nu yailanxi xɛɛma ra, a furi nun a belexɛ nu yailanxi gbeti ra, a furi nun a sankee nu yailanxi wure gbeeli ra, a sanyie nu yailanxi wure ra, a sanyie nu yailanxi wure ra, a sanyie nu yailanxi wure ra, a sanyie nu yailanxi wure gbeeli ra. a nun gbeti nde naxa mini geya fari mixi bElExE mu a ra, naxan naxa na kuye sEngni bOxO a sEngni ma a naxa a sEngni birin kana a naxa findi sExE ra foye naxa a xanin, na gbeti naxa findi geya xungbe ra naxan bOxi birin rafe. Na misali nu na duniE mangEya naani nan ma senfe -- Babilon (naxan nu na Nebukadansari xun ma), Mede-Perse, GirEki, a nun Rɔma -- e birin nu bara e xa mangE singe xun nakana e naxa findi e yEtE kan xa fe ra. Na gbeti misaalixi mangEya nan na koore ala naxan tima, naxan mu fama tima abadan

a kanafe kOnO a fama nE kana de a man fama nE mangEya gbEtE birin kana de naxan ma senxi -- na nan nabama a dOnxE ra.

Yi buki xaranse saxan nde: MangE Nebukadansari naxa kuye xungbe yailan xErE ra, a naxa a ti Dura bOxi ma BabilOn bOxi ma, a naxa a xa mangEya mixi xungbee birin xili e xa fa na kuye ra, a naxa yaamari fi mixi birin ma e xa e xinbi sin e xa sigi xui ra, e xa na kuye batu, xa na mu a ra na waxati kerenyi e fama nE wolide tE kui. DaniyEli bore saxan mu tinxi na ra, e naxa e woli tE xOrOxOE kui naxan nu xOrOxO han sanmaya solofere, kOnO malekE nde naxa e maso e ra a naxa e ratanga fe kobi yo ma, na nan a niya e xa te mangEya kui a nun Nebukadansari xa yaamari ra mixi yo naxa wOyEn e xa Ala ma. (Daniel yEtE mu falaxi yi buki kui. A nO ma findi de a xa wali nan na a nu lanma a xa lu yire gbEtE yi waxati.) Na IOxE mu falaxi.

Yi buki xaranse naani nde: Nebukadansari naxa xiye gbete to naxan mu nu noma a tagi rabade fo Daniyeli. A kelixi wuri xungbe nan ma naxan yamarixi a xa bolon a xa kana fo a xunxure nun a sansi, wurie tagi a nun dalisee tagi, a man xa lu koorE xOnE ra gnE solofere bun ma. Wuri nu mangE yati nan ma senxi, na xan nu fama findi de daxui ra a nu fama keride adamee ya ma, a xa banxi nu na dalisee nan ya ma, a nu burExE don ma alo ninge, a nu xOrOxOma koore xOnE ra gnE solofere bun ma, han a xa a kolon "a koorE xungbe nan mangE ra adamae xa mangEya kui, a naxan fima mixi yo ma a wama naxan xOn." Yi yamari naxan fixi wuri bilie nun wuri bilie lufe ra a masenxi nE a mangEya fama nE lude Nebukadansari yi ra "na xanbi i fama a kolonde koore nan yamarima."

Na fe naxan falaxi a singe ra a mu IOxE, kOnO gnE keren bun ma a fOIO raba de. A to nu perefe Babilon mange banxi kui, Nebukadansari naxa a fala: «Babilon xungbe mu a ra, n naxan tixi n ma mangeya banxi kui, n senbe nun n ma nore xa fe ra?» Na masenyi to nu na a de kui, xui nde naxa mini koore ma, a naxe, «Mange Nebukadansari, n bara a fala i be, «Mangeya bara ba i yi ra, i fama ne keride adamadie ya ma, i fama ne lude subee ya ma, i fama ne nooge donfe al ninge nun ninge, han i xa a kolon waxati solofere bun ma. Ala Xili Xungbe nan adamadie xa mangeya yamarima, a a wama a xa mangeya fi naxan ma.» Na waxati kerenyi, a naxa keru adamadie ya ma. A xunsexe naxa gbo al sege kibe, a pinyie naxa lu al xoni tinti.

Waxati sugandixi dangi xanbi, a xa xaxili naxa gbilen a naxa Ala kolon a man naxa a matOxO -- a naxa a fala a bE "a xa wali birin findixi nOndi nan na, a xa kira tinxin, a nO ma mixi naxee perema yEtE kan ma" (v. 37). A xa mangEya man naxa gbilen a xa xunnakeli fori ma, "a nun xunnakeli xungbe naxa sa a fari" (v. 36). A birin nalanxi ne tongo naani nun saxan (605-562 BC).

Yi buki xaranse 5: Belisasari, Nebukadansari xa mamadi, a nun Babilon mange dcnxε, a naxa sali xungbe raba a xa mange mixi wulu keren be -- won a kolon a na rabaxi ne kemε suuli nun solomasaxan (538) nan kui beenun Isa xa bari. hrcwmbanxi naxan nu na Darisalamu

wo xa fa; a tan nun a xa mangEe, a xa ginEe, a nun a xa ginEe, e nu ye min ma e nu na alae matOxO ma alae xEma, gbeti, gbeti, wure, wuri, nun gbeti alae ra. «Na waxati kerenyi, mixi belexesole nde naxa mini, a naxa sebeli ti lanpui dɔxɔse ma naxan nu na mange xa banxi tete fari.» MangE naxa bEExE to naxan nu sEbExi, hali a to mu nu nOma sEbEli xaran de, a naxa gaxu han "a sEngni naxa fulun, a sEngni naxa e bore bOxO." A to nu wOyEnfe babilOn xaxilimae ra, a naxa laayidi tongo mixi yo mixi naxan na sEbEli xaran a man fa a masen a a fama nE findi de mangE saxan de ra mangEya kui, a baba, Nabonide, nan nu na singe ra hali a to nu bara a xa wali rabolo gnE wuyaxi dangixi, a tan nan nu na a firin de ra a findi mangE ra. KOOnO mixi yo mu nO na sEbEli xaran de xa na mu a ra a fasaride, mangE gbansan nan nu na kOntOfili kui, a xa mangEe fan nu na kOntOfili kui, mangE ginE (naxan nu na Belsasari nga ra), a to na fe mE, a naxa so banxi kui, a naxa a fala mangE bE a xa DaniyEli xili, naxan nu bara findi Nebuzari xa wali ra yi waxati a fasari" Belsasari bE. DaniyEli to fa, a naxa xiye masen a bE, "Ala bara i xa mangEya tongo, a bara a ra ꞑꞑ, i bara i xa mangeya tongo, i bara i to, i bara i xa mangeya itaxun, i bara a so Medi nun Perisekae yi ra," ꞑꞑꞑ Bellsasari naxa yaamari fi e xa Daniyeli ragoro dugi gbeeli ra, e xa dugi gbeeli ragoro a xun ma, e xa dugi gbeeli ragoro a xun ma, e xa dugi xεema ragoro a ma, a falaxi nE a tan nan findi mangE saxan de ra mangEya kui. Na kOE, kOnO, a nu xOrOxO. Na kui, Belsasari naxa faxesa, a nun "Dariyusi Medika naxa mangEya sOtO" (v. 30- 31).

"Dariyusi Mede" xa fe bara findi fe xOrOxOE ra sEbEli tie bE a nun taruxu sEbEe bE. Dariyusi xili nan nu a ra perse bOxi ma. KOOnO yi misali kui, a xili saxi nE "Mede" alo a nun mangE gbEtE tagi rasama Dariyusi xili ra. A man toma 11:1 kui, a nun 9:1 kui, a xili falama "Dariyusi, Asuyerusu xa di, naxan kelixi Mede bɔnsɔe ma, naxan findi mange ra Kalidekae xun ma." A nun buki naxan xili Tobiti a falama a "Ahasuerus mangE Media" nan ma, na xan nu na Niniwe kanafen fe kui (14:15). Ahasuerus naxan na yi bukie kui, a falu kioki, a ma gnOxun xi nE namara a findi Ahasuerus nan na Esita xa buki kui, na xan nu na Perise nun Media mangE ra (1:1-3), a nun man laxi a ra a nu na Perise mangE Xerxes I nan na taruxu kui (486-465 BC). Na dOnxE di nan nu a ra Dariyusi I, xungbe (522-486 BC), naxan falaxi Ezra 4:5 kui; 5:6-7; 6:1; Hagai 1:1; Zakariya 1:1, a nun Atossa, Cyrus II xa di ginE, xungbe (559-530 BC), naxan falaxi 2 Chronicles 36:22-23 kui; Ezra 1:1-4, 7-8; 5:13-17; 6:3; Esayi 44:28; 45:1; Daniel 1:21; 6:28; 10:1 -- e firin birin Perise mangE nan nu e ra. Waxati nde bun ma, Medi nun Perise xa lan boreya dangi xanbi, Medi nan nu senbe gbo, e xili nu falama singe ra, ꞑꞑꞑ Sirusi Mange xa waxati, Perise nu senbe gbo, e xili nu falama singe ra, alb a na ki naxe Esita xa kitaabui kui.

Barima won ma xibaarue dondoroti nan gbansan sOtOxi kitaabui kui a nun taruxu kui, a nun a mu gboxi waxati n de kui ala ko won xa e malan a fangni ra, adamae xa masen gni bara gbo a man bara findi fe nde ra naxan mu lanxi e bore ma. Mixi gbegbe tinxi a ma a Dariyusi Mede nun Sirusi xungbe nu na keren nan e ra, waxati n de e xili keren nan na, waxati n de e xili boore ra. A fatanxi fe nan na, Mandane, Astyages xa di ginE, Mede mangE (585-550 BC), a dOxO Cambyses I ra, Perise mangE (600-559 BC), a nun Cyrus II, Perise mangE

(559-530 BC), e xa di nan nu a ra, a tagi Perise a nun Mede tagi. Na nan a ra, a laxi a ra a to xili Dariyusi a nu xili saxi Medika nan na ala ko a xa tagiraba Perise mangE gbEtE ra na xan xili Dariyusi kOnO e mu nu kelixi Media nun Perise bOxi ma. Yi ma gnErE fan a ma gnOxun ma Asuyerusu DaniyEli 9:1 kui, Dariyusi baba, a findi xili gbEtE ra Astyages, Sirusi xungbe xa fori Media, naxan luxi alo a tinxinxi. Na kui, aebirin a luxi alo a lan ma, fo fe keren: a mu a ma gnOxun ma daniyEli naxan nabaxi Dariyusi xa waxati (Mede) a nun Sirusi xa mangEya Perise (6:28), a nun singe naxan luxi alosinge a dOnxE ra.

Mixi yo mu wama DaniyEli xa masen gni tondife a falafe ra a mu lanxi, a nun Dariyusi Medika yo mu nu na -- barima mixi yo mu falaxi na xili ra duniE xa taruxu kui. Na kui, DaniyEli xa tide nu na na ki nE a nu lan ma a xa a kolon a fangnira a xa masen gni ma yi waxati, a nun a xa xibaarue nan gbansan naxan faxi won yi ra ala ko won xa e malan. A nun man fe gbEtE na naxan lan ma won xa a ma gnOxun.

Cindé, taruxui sEbE forie Xenophon, Herodotus, a nun Berossus e falaxi nE a e bara Babylon xa binyE masen yi ki: "Cyrus naxa Euphrate xure ra findi kira nEnE ra, a nun, mixi firin nan e ra tima, e naxa siga taa kui, Babilonkae nu na e xa alae xa sali kui." Friyandé, sEbEli naxan toxi waxati dangixi a falama a Perise sOree nu na Gobryas a naxa Babilon suxu gere mu a ra, a naxa mangE xa di faxa (naxan nu na Belsasari ra, a nun a xa mangE bore), a nun Sirusi naxa so a kui xanbi. Sakhayandé, mixi gbegebe a ma gnOxun xi Dariyusi nan nu na Gobryas ra, na xan xili nu sEbExi BabilOn bOxi ma a findixi BabilOn xunxure nan na; barima Josephus a falama a Dariyusi nu na Astyages xa di nan na (naxan nu na Medika ra), a nuna xili gbEtE nan nu a ra GirEki mixie tagi (Se fori, X, 11:4). Na kui a man a xili sama sirusi xabilE nan na, naxan nu lanxi a ma xa a nu na astyage xa di nan na, barima sirusi nu na astyage xa mamadi nan na, alo a falaxi ki naxan na yi pirinti fari taruxui sEbE fori Herodotus xa yaamari ma. Nanan naki, Dariyusi nu lanma a xa findi sirusi xamE ra a nun a xa sOree xa mangEe ya ma, na nan a ra a nu na sirusi xa sOree ya ra na xan babilOn suxuxi -- a man nu mangEya sOtOxi a man nu mangEya raba sirusi bE a nu na a xa gere kui kOla ma a nun sogegorode.

Xali a to mu fatanxi xaxili ra, yi fe naxan falaxi a singe ra a mu nOma rabade gbansan, a man nO ma findi de a ra, a man nO ma findi de Dariyusi xa simaya ra naxan nu dangi Sirusi xa simaya ra. Na yabi birin ya ma naxan falaxi, yi sEbEli yi masen gni nan a ra naxan a masenxi a gbengben gnira, xa a findixi nOnDi ra. Na kui, a findixi fe nan na naxan tide gbo han a sa li seederxoxya naxan mu faxi yi sebeli sebema xa xaxili ra.

Sora 6: Dariyusi nu tinxi mangEya ra (Mede nun Perise, naxan nu na BabilOn yi ki). 120 "satraps" (xa na mu mangEe), a nun e xun ma mangE saxan, DaniyEli nan nu na e ya ma. Daniyeli naxa findi « mixi xungbe ra mangEe nun kuntigie be, ... mangE naxa a mapoxun a xa a ti mangeya birin xun ma ». Na naxa a niya e xa xoxne nun yanfanteya ba a ma, e xa mange madaxu alako a xa a woli yetee tagi. KOnO ala nan a makantama, na xanbi mangE naxa a xa kalamuie nun e xa dembayae woli bartE xa yili kui, e naxa tOrE sOtO na xan ma, e nu wama naxan xOn DaniyEli bE. A to siga yare, Dariyusi naxa yaamari sEbE nama birin bE

a xa mangEya ma naxan "n ma mangEya birin kui mixie gaxu ma DaniyEli xa ala ya ra." A man naxa a fala, «Daniyeli naxa senbe sɔɔɔ Dariyusi xa waxati, a nun Sirusi Perise mangE xa waxati.»

yi buki xaranse 2

BELSASARI

SariyE solofere nde: Belisari xa mangE singe gnE kui, naxan nu na BabilOn mangE ra (a lan ma 556-55 BC), DaniyEli naxa xiye to a nun laamatunyi nde a naxan sEbE. E nu fatanxi mangEya naani nan na, Nebukadansari nu xiye naxan ma (sEbEli 2) -- na nan ya: BabilOn, Medo-Perse, GirEki, a nun Rɔma mangEya. Daniyeli xa xiye kui, e nu misaalixi sube xungbe naani nan na -- a bartè a nun sEgE xa furi; kerinwoula baré; kerinleopard naxan nu na xOnE gnE naani nan ma a xanbi ra. a nun naani ndexili mu falaxi kOnO a falaxi nE a "a gaxu a man sEmbE, a sEmbE gbo, a nun wure gbeeli; . . . a nun a sEgE fu nan a ra." E man falaxi nE a e kelixi baa nan ma (v. 3) -- a masenxi nE a "ba xungbe nan a ra," xa na mu mediterane baa (v. 2).

DaniyEli naxa a mato han mangE sade dOxO (xa na mu, a naxa bira [KJV]) "a nun mixi fori nde naxa dOxO," naxan xa "kibanyi nu na tE ra, a nun a xa sEmbE tE ra" -- alo sose tE ra -- "a nun tE xure nu minima a ya ra." A nu walima " mixi wulu wulu," a ya ra " mixi wulu fu nun wulu fu". Kiiti bara sa, bukie bara rabi. DaniyEli naxa siga a matode han e naxa na dalise faxa, a fate naxa kana, e naxa a gan tE ra. Dalise gbEtEe xa sEmbE "naxan tongoxi, kOnO e xa simaya naxa bu han waxati nde." (Na nan a ra, mangEya singe saxan birin naxa suxu a ραχρε ra, a fa lu na ki, hali Rɔma mangEya kui.)

A xa kOE kui, DaniyEli naxa mixi nde to naxan nu luxi alo adama xa di, a nu fafe koore nuxuie ra, a nu fafe forie ya i, a nu fafe "mangEya, nun nOrE, nun mangEya sOtOde, ala ko si birin, sie birin, nun xui birin xa a batu. A xa mangEya mu kanama, a xa mangEya mu kanama." Na lan ma mangEya nan na naxan tima koore ma ala nan a ra naxan misalixi Nebukadansari xa xiye kui gbeti nan na naxan tongoxi geya fari mixi bElExE mu naxan ma, a na misali kanafe naxan na mangEya naani misali ra naxan falaxi a singe ra, a findi geya xungbe ra naxan dunia birin rafema, a mu kanama abadan (Chapter 2).

DaniyEli xa laamatunyi nde kui "kiiti bara sa" (v. 10), a nun boore kui, a falaxi nE "kiiti bara sa" (v. 26); kOnO a kui seedeραχρε a masenma a kiiti dɔnɔɔ naxan fama rabade dunija ραχρε, a mu nu lanxi a ma. Na fe firin birin kui a luxi nE a findixi kiiti nan na sube naani nde ma, a xa "a xa mangEya ba a yi ra, a xa a kana a man xa a kana han a ραχρε" a man xa "na mangEya nun a xa mangEya, a nun mangEya xungbe naxan na koore ma . . . Ala xungbe xa sEnEe xa mixie yi ra: [naxan] findixi mangEya ra naxan mu kanama abadan, . . . a nun mangEya naxan mu kanama abadan." e xa wali a be, e xa a xui rabatu.» (vs. 26-27).

(Nabonidus Chronicle kui, a "כוכבי נון mangeya" Babilon saxi Belsasari nan yi ra ne keme suuli nun senni (556) beenun Isa xa bari, a tan yati nu na gere sofe Arabi baxi tagi -- a nu na naa ne wuyaxi bun ma, a nu mu nu na Babilon yati kui. Na kui, a luxi ne al Daniyeli Belsasari xa mangeya kelixi waxati nan ma)

Sora 8: Belsasari xa mangEya gnE saxan nde (554-53 BC), DaniyEli naxa laamatunyi gbEtE to -- yEtE kan nun yExE di -- naxan yaba xiGabriel . Na yexE kontonyi feru firin nu na Mede nun Perise mangeya misaalixi ra, keren nu Mede misaalixi, boore nu dɔxɔxi a itexi ra, a nu Perise misaalixi. Na sie, naxan nu na Gireki mangeya misaalife, a naxa a bɔne rate yexE kontonyi ma a xɔxɔxi ra, a naxa a sEeti firinyie kana, a naxa a woli bɔxi ma, a naxa a radin. Na xanbi xuruse, naxan luxi alo a nu na sEgE keren nan na a fIOOde -- a xungbe (a yae tagi) -- a yEtE itexi ki fanyi ra; A to sEmbE sOtO, na xuru xungbe naxa kana, xuru naani gbEtE naxa mini a ɔxɔxi ra koore foye naani ma. Xunxure xungbe (GrEki mangE singe [v. 21] a masenxi a Alexandre xungbe nan nu a ra, na xan Medo-Perse suxu. A nun xuru naani nu na mangEya naani nan ma a xa mangEya nu itaxun ma a xa mangE naani nan ma a faxa xanbi (323 BC) --Masedoni nun Gireki sigafe Cassander (a baba faxa xanbi, Antipater, 319 BC);Thrace , a nun xanbiazi bOxi , to Lysimachus (323 nun 301, keren keren ma; Siriya nun sogetede birin. Seleucus (312 BC); anounMisira nun Libi , to Ptolemy (323 BC).

Yi sEbEli tagi iba (vs. 9-14) a masenxi sExE lanmadi nan ma naxan minixi Alexandre xa mangEya kui, naxan nu gboxi yire birin, a nun "bOxi xungbe" (Palestine), naxan falaxi na ki nE 11:16,41 (cf. Jeremiah 3:19; Ezeel; 20:6,15). A luxi nbE, yi xulunyi nu na Antiochus Epiphanes nan na, Siri mangE (175-163 BC), a nun Seleucus I xa mamadi, naxan falaxi yi pirinti kui a xili Seleucus). Antiochus nu katafe a xa judea findi helenika ra a man nu wama judaie xa diinE kanafe. Na kui, sEbEli sEbEli a falama a yi xulunyi naxa a yEtE matOxO hali "sOrE mangE" (naxan xili Yehowah), "a naxa sErE ganxi ba a yi ra, a naxa a xa yire sEriyE kana." A nun sOree [Heb.sEniyentɔe xa mixie] a naxa so a yi ra a nun sErE gan daxi naxan bama IOxOE birintinxintareya saabui ra [barima Yuwifin de nu bara e yEtE rabolo kelife BabilOn bOxi ma (a mato Maccabees 1:11-15)] a naxa nOndi woli bOxi ma, a naxa a waxOn gni raba a man naxa sEmbE sOtO." Na nu lanma a xa raba "kOE wulu firin kEmE saxan kOE nun gEgEn" (2300 xa na mu 2300, xa na mu IOxE solofere, xa na mu IOxun solofere a nun 3 1/2 gnE -- a nO ma findi de waxati nan na, Yudas Makabeyo naxa nO Darisalamu tongode, a naxa salide sEnE, a naxa a findi salide ra 164 BC

NOTE: Na xaxili dOnxE luxi nE alo a ra fan 1 Maccabees buki kui, naxan kui waxati sEbEli GirEki mangEya nan ma -- na nan a ra, kelife a xa rafalafe ma gnE wuyaxi dangi xanbi Alexandre the Great faxa xanbi a nun Seleucid xa mangEya fIOO, a nun Seleucus I (312 BC). A naxEIE a Antiochus Epiphanes findi mangE ra gnE wulu kEmE tongo saxan a nun solofere (1:10), xa na mu 175 BC; a soxi darisalamu a nun mupaxi salide 143 gnE (1:20-28), xa na mu 169 BC; a man naxa so a kui

145th gnè (167 BC .), yi waxatife kobi yire seniyeñxi nun serexe ganxie rabolofe, a nun na maniyee, waxati ndesingué Kislev kike, IOxE fu nun suli nde, sErE sErE nde tixi Yuwifie xa sErE ma, IOxE mOxOyEn nun suli sErE sErE ma (1:29-64); a nun na kislev kike mOxOyEn nun suli nde IOxE148th gnè (164 BC .), Yudasi Makabeyo nun a ngaxakerenyie naxa no sode Darisalamu, maxa yire sEniyE, a man xa gbilen a ra, a man xa juife batui ra gbilen (4:36-61) -- fe ndendé ahgnE saxan dangi xanbi yire seniyeñxi nan nu bara kana a singe ra.

SariyE 9: Ahasuerus xa di Dariyusi xa mangE singe gnE kui, naxan kelixi Mede bñnsœ ma (a mato 5:31), naxan nu foloma ñe 538 beenun Isa xa bari, ñe tongo senni a nun solomasaxan dangi xanbi, Daniyeli nun mixi gbete nu bara siga Babilon, a naxa a fahaamu «kitabuie» kui (a masenxi 2 Tawureta Munsu 26:21; Yeremi 15:11-21; 29:10) a gnErE nu na gnE tongo solofere nan ma, xa na mu gnE firin gbEtE xa a sa DaniyEli yEtE xa gnErE ma naxan, a falaxi ki naxan ma, a mu nu gboxi kOnO fonike nan nu na "mangE bñnsœ nun kuntigie ya ma" (1:3-4) -- Yeremi mu a falaxi xa na mu mangE 2 e xa gnErE kui.

Yeremi xa taruxu yi ki nan yi ki: "Mixi nan ya Nebukadansari naxan xanin konyiya kui: gnE solofere nde [957 BC] Yuwifi wulu saxan mixi mOxOyEn nun saxan; Nebukadansari [581 BC] Nebuzaradan, sOree xa yarerati naxa mixi kEmE solofere tongo nani a nun suli suxu, e birin na mixi wulu naani nun senni nan ma" (Yeremi 52:28-30).

MangE firin nde kui, na sEbEli maniyaxi na nan na kOnO a nun manE nde naxan lan ma a xa kolon. Nebukadansari xa mangE gnE solofere nde nan a ra alo Yeremi a falaxi ki naxe, 2 mangE gnE solo masaxan nan a ra (24:12). Mixi keren no ma kOntOde kelife a xa gnErE foIOde, boore no ma a kOde kelife a raponyi. A nun man, Yeremi xa mixi 3,023 suxuxi, 2 Kings a falama " mixi wulu fu" (24:14-16) -- Yeremi xa taruxui " a lan ma a xa mixi xungbe nan gbansan tongo." A man, Nebukadansari xa mangE gnE fu nun solo masaxan nde ra alo Yeremi, mangE firin nde gnE fu nun solomanaani nan a ra (25:8-12) -- a nun na masen gni keren nan a ra. A nun Yeremi naxan nabaxi Nebukadansari xa mangE gnE mOxOyEn nun saxan nde kui, 2 mangE mu mixi tongo solofere tongo senni a nun tongo nani a falaxi a Nebuzaradan nan e suxu. A nun man, Nebuzaradan naxan xanin Nebukadansari ma Ribila, a xa taa xungbe sogegorode Siri bOxi ma, naxan e fana na, 2 mangE 72 (25:18-21), kOnO yEremi 74 (52:24-27).

Daniyeli to a kolon a Yuwifie xa konyiya waxati nun « Yerusalem" nu na a ra ñonfe, a naxa a yatagi ti Marigi Ala ma, a xa a fen sali nun maxandi ra, sunbufe ra, dugi ragorofe ra, nun xœre ra," a nu a xa ñama xa yunubie masenfe naxee nu bara e suxu, a nu Ala maxandife a xa a xa xœne rabolo, a xa diñe, a nun Marigi yete kan xa fe ra, a xa a yatagi ramini a xa seniyeñxi ma naxan nu bara kana (na waxati. 3-19).

A to nu na wOyEnfe sali kui, GabiriyEli, DaniyEli nu bara naxan to laamatunyi kui (8:16), a naxa fa a falade a bE gnE tongo solofere naxan nu fama dangide

a mu a xa fe birin ra תכן a xa pama bE. Gui sakhanyi, IOxun tongo solofere (a lanma a xa findi IOxun tongo solofere nan na xa na mu gnE tongo nani a nun tongo solomanaani) nu bara sa Isirayila nun taa sEnE ma, (1) ala ko e xa na yunubie ra ba, a nun (2) e xa tinxin gni raba, (4) e xa tinxin gni raso, (4) e xa na laamatunyi nun namijonmeya raso, a nun (5) e xa sEnE sEn (5) sEnE sEnE sEnE. Kelife yamari singe ma a xa Darisalamu ti a nun a xa ti han mixi sugandixi, mangE (naxan xili Ala xa Mixi Sugandixi), IOxun solofere nun IOxun tongo senni a nun firin (IOxun tongo senni a nun solomanaani, xa na mu gnE tongo nani a nun solo masaxan a nun saxan) -- a nun taa tife nE, hali waxati xOrOxOE kui (yaxuie xa tOnxO ma waxati xOn kue, naxan falaxi Emira nun Emihesi). A nun IOxun tongo senni a nun solomanaani dangi xanbi, IOxun dOnxE tagi (xa na mu gnE solofere), mixi sugandixi nu fama nE faxade, a fa sErE nun sErE ra ba (a mu lanma a yEtE sErE dangi xanbi). Na IOxun naxan ma a nu fama faxade, mixi sugandixi nu laayidi tongoxi mixi gbegbe bE -- a nu lanma a xa saatE nEnE nan ma sen a yEtE wuli ra, naxan nu fama fide juife pama ma gnE saxan a nun a tagi beenun a xa masen si gbEtEe bE. Na birin dangi xanbi, mangE xa mixe (a luxi alo rOmaxae naxee nu na mangE ra titus xa yaamari bun ma, na xan findi mangE ra rOma mangE ra) e fama nE taa kanade (Jerusalem), fe kobie nan a ra naxan a rafelen ma, han a sa dOxO dOxOma -- a luxi alo a nu wama Darisalamu kanafe nan ma AD 70 -- Titus xa yaamari bun ma, a nun a xa masen gni kui Darisalamu kanafe, a wOyEn fe "fe kobi nan ma naxan falaxi annabi DaniyEli saabui ra" (Matiyu 24:15).

A lan ma won xa a kolon IOxun tongo solofere (1) a fOIO ma yamari nan na ala ko a xa Darisalamu yailan a man xa a ti a man (2) a itaxun ma waxati solofere, tongo senni a nun firin, a nun gnE tongo nani a nun solomanaani, 434 gnE, a nun gnE solofere.

Perise mangE saxan xa yaamari naani nan nu na naxan nu fatanxi Yuwifie xa gbilenfe ra konyiya kui, a nun hōrōmōbanxi nun Darisalamu tife ra: (1) Sirusi xungbe, 536 BC (Ezra 1:2-4; 2 Chronicles 36: 22-23); (2) By Dariyusi a xungbe, (Hystapes), 519 BC (Ezra 6:1-12); (3) By Atasakasi Longimanus (458 xa na mu 457 BC), (Ezra 7:7, 11-26); Artaxerxes nan a sEbE, 445 BC (Nehemia 1:1; 2:1-8).

Xa won a fOIO AD 26, Ala xa Mixi Sugandixi xunxure gnE, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a nun Isirayila xa so Ala xa Di ra, Yaya 1:31-34 (a gnE tongo saxan nan nu a ra, Luki 3:21- 23, a barixi mu nu dangi 4 BC ra won ma Gregori xa IOxE ma), a nun IOxun solofere (26) gnE wuyaxi), won na 457 BC, Artaxerxes xa yaamari singe nan a ra (MangE ginE Esita xa di, Esita xa buki kui). A man a masenxi a Ala xa Mixi Sugandixi nu bara faxes wuri magalanbuxi ma 3 1/2 dangi xanbi; gnE wuyaxi a yEtE kan xa wali kui, xa na mu DaniyEli IOxun tongo solofere nde tagi, a nu "lanlanteya saxi mixi gbegbe bE." A xa faxE xanbi a naxa findi "lanxundE nEnE ra" (Eburu 9:15), a naxa masen Yuwifie bE 3 1/2 gnE dOxOde 70 "IOxun" kui, a mu bu na xanbi a naxa findi Yuwifie ra a nun Yuwifie -- "Yuwifie singe ra, a nun GirEkae fan" (Roma 1:16).

Naxan findixi IOxun solofere singe ra IOxun tongo solofere bun ma (gnE tongo nani a nun solomanaani singe), na waxati nan kui hōrōmōbanxi tife nun Darisalamu, a nun a xa tētee, naxa kamali

(a fOIO singe ra) -- a nun a nu na waxati xOrOxOE nan kui, a nun waxati xOrOxOE naxan nu na a dOxO bore tagi. Banxi xungbe yati nu bara gEn " mangE dariyusi xa mangE gnE senni nde kui" (Ezra 6:15), 516 BC, kOnO taa nun a xa tEtE mu nu gEnxi han gnE tongo solofere a nun firin dangi xanbi, " mangE Artaxerxes xa gnE mOxOyEn nde" dangi xanbi (Nehemia 2:1-8) -- 444 BC (Ezra 6:15), El kike kike senni nde gnE kui, naxan lanxi moxo xa aout-septembre kike nde ma.

SariyE 10: "Perse mangE Sirusi xa mangE gnE saxan nde kui, fe nde naxa mini DaniyEli yi ra," naxan fatanxi gere xungbe ra (vs. 1-2). A nun yi buki xaranse 10, 11, a nun 12 nan a ra. Na lOxE nu lanma a xa findi 534 BC, gnE firin dangi xanbi juife singe gbilen e xa bOxi ma Esdrasi xa yaamari bun ma, e nu bara waxati xOrOxOE to fOIO naxan falaxi 9:25 kui. Yi sEbEli findixi yi sEbEli 8 nun 9 nan na, a nun man a yi sEbEli naani nde nan ma senxi, a nun sEbEli 7 nde. MalekE nde xEndE DaniyEli yire ala ko a xa a kolon naxan fama rabade i xa pama ma tina, barima yi laamatunyie man fama lude waxati gbegbe bun ma (10:14).

Halley xa Kitaabui a falaxi nE yi laamatunyi dOnxE kui "Ala naxa dugi rafelen a naxa a masen DaniyEli bE a xa duniE ma naxan mu toma -- gere naxan na mixi xaxilimae tagi, a fangni a nun a kobi, ala ko e xa sie xa gnErE yamari, ndee nu wama Ala xa mixie makantafe. Mikayeli nan nu na Isirayila xa malekE makantama ra (13-21). DaniyEli malekE naxan mu xili falaxi a nu wOyEn xi GrEsi malekE ra (2020). a nun Perise fan (13, 20).

Sora 11: malekE naxan xili mu falaxi naxan nu wOyEn xi DaniyEli ra a naxa a fala: "YakOsi n fama nE Nɔndi masen i bE.» Mange saxan man fama tide Perise bɔxi ma. A naani nde fama nE gbode dangi e birin na, a to sEmbE sOtO a xa naafuli saabui ra, a fama nE birin ra kelide GirEki mangEya ma" (v.2). Na falaxi gnE saxan nde nan kui Sirusi Perise mangE (10:1). Xa na mu 534 BC, a nu na gnE naani nan kui mangE ra, a nu lanma a xa findi mangE singe ra na saxan ya ma. Mixi firin naxan biraxi a fOxOra e fama nE Cambyes II (530-522 BC) a nun Dariyusi Hystaspes (522-486 BC). A naani nde findima Xerxes I (486-465 BC), na nan nu na Perse mangEe ya ma a nun a sEmbE ra -- a luxi alo Ahasuerus naxan na Esita xa buki kui. A naxa Gireki bɔxi suxu kɔɔ a naxa bɔnbɔ Salamisi (480 beenun Isa xa bari). Na mu findixi Perise mangEya ra ɔɔnfe ra, kOnO a naxa a ra xurun a nun GrEsi naxa findi mangE ra han a dOxO de, Perise naxa bira GrEki mangE Alexandre xungbe yi ra 330 BC

Verse 3 nun 4 Alexandre xungbe nan ma senxi a nun a xa grek mangEya, a falama: "MangE sEmbE nan fama kelide, a fama mangEya xungbe ra, a fa a waxOn gni raba. A to keli, a xa mangEya kanama nE, a itaxun ma koore naani nan ma, kOnO a bɔnsɔe mu findima a xa mangEya ra, a xa mangEya mu findima a xa mangEya ra, barima a xa mangEya fama nE bade mixi gbete bE." Alo a kolon ki naxan na yi sEbEli 8 kui (a mato p. 8 yi sEbEli kui), Alexandre the Great to faxes 323 BC, a xa mangEya mu sOtOxi a xabilEe yi ra kOnO a itaxunxi a xa sOree nan ma. Na mixie ya ma keren nan nu na Seleucas I Nicator ra, na xan Siri sOtOxi a nun sogegorode birin, na xan Seleucid xa mangEya ti, naxan lu han 63 BC, waxati naxan ma Roma naxa a ra ɔɔn. Ablest naxan nu na a xanbi ra

Ptolemy, na xan Misira nun Libi sOtOxi a naxa Ptolemaic xa mangEya ti, naxan dOnxE nan nu na Cleopatra VII ra, na xan a yEtE faxa ala ko a xa yagi sOtO a to nu na Rome xa gere kui a to Misira suxu 30 BC. e katafe e bore xa mangEya tongo -- kOnO e mu nOma -- a nun e mu lanma e xa findi e bore ra. Yude xuri nu na a tagi, waxati nde Misira nan nu na a yamarima, waxati nde Siri nan nu a yamarima -- hali a to nu na Siri bɔxi nan kui. A bE, Siri mangEe nu nakɔɔla mangɛe Misirakae nu namangE naxee na sogegorode , alo yi buki dOnxE a masenxi ki naxE.

Yi sEbEli 5 kui, a falama "sogegorode mangE" nan ma, a falama "a sEmbE so ma," a nun "mangEe ya ma keren" (na nan na ki, Alexandre xungbe xa sOree gbEtE, naxan xili Seleucus), naxan findi "sogegorode mangE ra," a nun "sEmbE nan a ra" (Ptolemy xun ma, "sogegorode mangE"). A nun man, yi sEbEli 6 kui, a falaxi nE a "gnE wuyaxi dangi xanbi e fama nE e yEtE malande" (na nan na ki, e xa mangEe fama nE), kOnO a mu findixi e firin birin xa munafanyi ra. A nun kelife yi sEbEli 7 han yi sEbEli 36, e xa tOrOxEe falaxi nE a fangni ra han mixi naxee laxi a ra e mu laxi a ra e sEbExi beenun a xa raba. Halley xa Kitaabui a masenxi a fangni ra taruxu kui wOyEn gni nun wOyEn gni xungbe ma na nan a ra e na minife be, alo yi ki (a fOIOMA yi sEbEli 6 nan ma):

"Di ginE" (6): Berenice, Ptolemy II xa di ginE, a naxa findi Antiochus II xa futi ra [naxan na kOla ma], a naxa faxa.

"A xa wuri bili" (7): Ptolemy III, Berenice xunya, a naxa Siri bOxi suxu, a naxa geeni xungbe sOtO (8).

"Di firin" ["a xa die", kitaabui kui] (10): Seleucas III nun Antiochus III. (11-12): Ptolemy IV naxa Antiochus III bOxO a nun IOxE xungbe ra Raphia gere kui, Misira fEma (217 BC). (13): Antiochus III, gnE fu nun nani dangi xanbi, a naxa gbilen a nun sOree xungbe ra Misira ma. (16): Antiochus naxa Palestine suxu. (17): Antiochus a xa di ginE Cleopatra soxi Ptolemy V bE futi kobi kui, a nu laxi a ra a tan saabui ra a fama Misira yamaride. KOnO a naxa ti a xamE fEma, (18-19): Antiochus naxa Asi xuri nun GirEki bOxi suxu, a naxa bOxO Rɔma sOree ra Magnesia (190 BC). A naxa gbilen a xa bɔxi ma, a naxa faxa.

"Mixi ra yabuxi" (21-35): Antiochus Epiphanes. (21): A mu findixi kEdi sOtOxi ra, a mangE sOtOxi yanfanteya nan ma. (22-25): A naxa a yEtE findi misira mangE ra, a sEmbE ra a man naxa a yEtE findi wule ra. (26): Ptolemy VI, Cleopatra xa di, Antiochus xunya xamE, a naxa bOxO a xa mangE xa yanfanteya ma. (27): Antiochus nun Ptolemy naxa e boree gere yanfanteya kui. (28): A to gbilen Misira, Antiochus naxa Darisalamu gere, a naxa mixi wulu tongo solomasaxan faxa, a naxa mixi wulu tongo naani tongo, a naxa Yuwifi wulu tongo naani mati konyiya kui. (29): Antiochus man naxa Misira suxu. KOnO rOMA xa kunkuie ["kittim kunkuie"] naxa a karaxan a xa gbilen. (30,31): A naxa a xa xOnE ra mini Darisalamu ma a naxa hOrE xungbe kana. (32): Yuwifie naxee nu bara e yEtE rabolo e naxa a mali. (32-35): Maccabee ngaxakerenyie xa fe kobie.

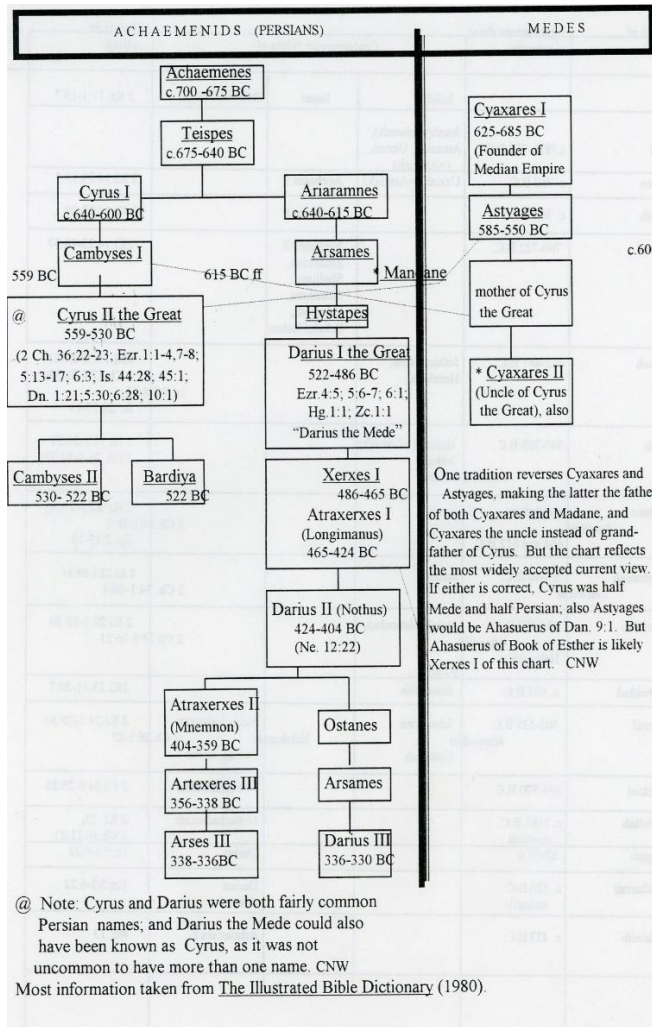
Verse 36-45 findixi fe xungbe nan na fe matoe bE. A to ma gnErE wuyaxi ma, Halley naxa a maxOrin: "Antiochus Epiphanes? Xa na mu Mohammed xa bOxi sEnE sOtOxi? Xa na mu Antichrist? Xa na mu a saxan birin?" KOnO a mu lan a xa findi na firin birin na. Na fe kui han ya a findixi gere nan na "sogegorode mangE" nun "sogegorode mangE" tagi, naxan fOLO xi yi kitaabui singe ra. Na kui, " waxati dOnxE" naxan na yi sEbEli 35 nun 40 kui a lan ma a xa findi grEki xa mangEya rapɔɔnyi nan na alo a dangi Rɔmakae ra -- 63 BC kelife Siri bOxi ma a nun 30 BC kelife Misira -- xa na mu a ra Antiochus Epiphanes yEtE xa 163 BC. Na kui, a luxi alo yi sEbEli naxan falaxi yi buki kui a findixi miniti keren nan na gere ndee kui Antiochus Epiphanes naxan kelixi Siri bOxi ma a nu na naxan kui, naxan nu bara findi fe fufafu ra a bE.

Yi buki xaranse 12: KOnO mangE gbEtE yo mu a masenxi a boore mu fama kelide. A nun yi buki xaranse 12 a masenxi nE a yi waxati, a mu Antiochus Epiphanes xa ɔɔɔfe ra, xa na mu a ra Gireki mangeya, xa na mu a ra a xa mangeya naani nde rapɔɔnyi (Roma mangeya) yi buki xaranse 2 nun 7 kui, kɔɔ a findixi waxati rapɔɔnyi nan na -- naxan nɔma findide gere xungbe ra naxan fama Ala xa pama yaxuie ra, xa a sa li a bara a xa wali rapɔɔɔ, na xanbi faxE marakeli nun kiiti dOnxE, alo a masenxi ki naxE 20:7-15 kui. Daniyeli xa kitaabui 12 nde kui, won bara « waxati dɔɔɔɔ » (v.4), « yi kaabanakoe rapɔɔnyi » (v.6), waxati « fe birin ɔɔɔma tɔmɔi naxE » (v.7), « waxati dɔɔɔɔ » man (v.9), nun « waxati dɔɔɔɔ » (v.13). A fan gnira a kolon fe ra v. 4 kui a naxan fatanxi waxati dOnxE ra " mixi gbegbe fama nE e gide, e xa kolonɔi xun masama" -- naxan a masenxi a sosiete naxan na gnErE ma a nun lOn ni naxan na gbofe -- naxan findixi won ma waxati ra dangife waxati gbEtE ra han ya.

Verse 11-12 a ma senxi won bE fe xOrOxOE ra xa won kata won xa eschatological timetable rafala e ra. E naxa a masen: "Kabi sErE sErE naxan bama tEmui birin, a nun fe kobi naxan mixi kana ma tima, lOxE wulu keren nun kEmE firin a nun tongo solomanaani nan fama dangide. Baraka na mixi bE naxan a mamE tima han lOxE wulu saxan nun tongo saxan a nun suli." Yi buki keren na gnE saxan nan na a nun lOxE fu, boore gnE saxan a nun kike solo masaxan a nun a tagi, keren xurun, boore fan xOrOxO "waxati, waxati, a nun a tagi" V. 7, xa na mu a ra 3 1/2 gnE nan a ra alo a faxamuxi ki naxE. Na dOnxOra yi yire a nun man yi buki kui naxan xili Revelation a luxi alo misali nan a ra Ala xa pama tOrE xungbe waxati ma, a mu lanma a xa waxati nde masen. KOnO, xa lOxE keren findi gnE keren na alo a falaxi ki naxE Ezekiel 4:6 kui, yi sEbEli keren (11) kui won fama nE gnE wulu keren kEmE firin a nun solomanaani (1,290) sOtOde a nun boore (12) 1,335 gnE. Xa won gbilen won ma waxati ma (1986 AD) a singe ra, na nan won xanin ma 696 AD a fOlOde waxati keren, a nun 651 AD waxati gbEtE. Na luxi alo a mu nOma rabade a man mu nOma rabade, kOnO. KOnO munfe ra yi kEdi firin, lOxE tongo nani a nun suli (xa na mu gnE) e bore tagi? A singe findixi " waxati dOnxE" fOLO nan na, a boore findixi a rapɔɔnyi nan na? Na nO ma rabade xa a mu a raa lan ma , kOnO won mu luxi waxati kolon xi ra won xa won ma kObiri fOLO. Xa won a tongo waxati ma Antiochus Epiphanes to salide kana Darisalamu (168 BC), na nan won ma goroma 1122 AD nun 1167 AD. Xa na mu, xa won a sa "fe kobi" ma naxan fatanxi Darisalamu kanafe ra (Matiyu 24:15), na nan fama won na xanin de 1360 AD nun 1405 AD, a fangni ra. Na firin birin mu xOrOxO a xa dOnxE ra naxan falaxi Daniyeli 12 kui. Na masen gni, "fe kobi naxan mixi kana ma" (v.11), a findixi

Adam Clarke nun mixi gbEtE laxi a ra a lan ma a xa raba "fe birin ma naxan masarama yiré Ala xa sariyEe, a xa batui, a xa nOndi, &c." Xa won na tin a ra, won man luxi nE won mu sese sOtOxiyakOsi waxati kolon fea fOLO ma ama sén --naxan nO ma findi de fe ra naxan nu wama !

Name of Prophet	Approximate dates of ministry	Contemporary rulers of			Historical setting
		Judah	Israel	Babylon/Persia	
					2 Ki. 11:1-15:7
Joel	c. ?810-750 B.C.	Josiah (=Jehoash), Amaziah, Uzziah (=Azariah)			
Amos	c. 760 B.C.	Uzziah (=Azariah)	Jereboam II		2 Ki. 14:23; 15:7
Jonah	c. 760 B.C.		Jereboam II		2 Ki. 14:23-29
Hosea	760-722 B.C.		Jereboam II Zechariah, Shallum, Menahem, Pekahiah, Pekah, Hosea		2Ki. 14:23-18:37
Micah	742-687 B.C.	Jotham, Ahaz, Hezekiah			2Ki. 15:32-20:21; 2 Ch. 27:1-32:33; Is. 7:1-8:22; Je. 26:17-19
Isiah	740-700 B.C.	Uzziah (=Azariah), Jotham, Ahaz, Hezekiah			2 Ki. 15:1-20:21 2 Ch. 26:1-32:33
Nahum between 664 and 612 B.C.	somewhere	Josiah			2 Ki. 22:1-23:30 2 Ch. 34:1-36:1 Zp. 2:13-15
Zephaniah onwards	c. 640 B.C.	Josiah			2 Ki. 22:1-23:34 2 Ch. 34:1-36:4
Jeremiah	626-587 B.C.	Josiah, Hehoahaz, Jehoiakim, Hehoiachin,			2 Ki. 22:1-25:30 2 Ch. 34:1-36:21
Habakkuk	c. 605 B.C.	Zedekiah, Jehoiakim			2Ki. 23:31-24:7
Daniel	605-535 B.C.	Jehoiakim, Jehoiachin, Zedekiah	Belshazzar,	Nebuchadrezzar, Darius, Cyrus	2 Ki. 24:1-25:30 2 Ch. 26:5-23
Ezekiel	593-570 B.C.			Nebuchadrezzar	2 Ki. 24:8-25:26
Obadiah	c. ?587 B.C. onwards			Nebuchadrezzar	2 Ki. 25, 2 Ch. 36:11-21
Haggai	520 B.C.			Darius	Ez. 5:1-6:22
Zechariah	c. 520 B.C. onwards			Darius onwards	Ezr. 5:1-6:22
Malachi	c. 433 B.C.			Artaxerxes I	Ne. 13

Na birin dangi xanbi, sEBeLi 8 nun 9 kui, DaniyEli a falaxi nE: "N naxa a ramE, kOnO n mu a faxamu, n naxa a fala N tan, n marigi, yi fee danma di? A naxa a yaabi, «Daniyeli, siga! barima wOyEn yi tOxun xi han waxati dOnxE" -- naxan luxi alo a tan mu nu a kolon beenun na waxati ma. Na kui, e naxa a fala a bE: "KOnO siga han waxati dOnxE; barima i tima i yEtE kan nan ma, IOxE dOnxE ma" (v.13). A nun man, xa DaniyEli mu nu nOma na kolon de han na waxati, won mu lan ma won xa na kolon! Isa yEtE, a to nu na bOxi ma, a yEtE mu nu a kolon (Matiyu 24:36). A man mu a masenxi kabi na waxati.

yi buki xaranse 3

DARIUS, MEDE

Naxan na koore manakhan ma cenkhi printi ra a kelixi THE ILLUSTRATED BIBLE DICTIONARY (1980) nan kui n naxan ma sEBeLi wuyaxi raba. Keren, naxan na yirefanyi ma, a fOIOMA: "naxan singe masarama"Cyaxares anoun Astyages, naxan findixi e firin birin baba raCyaxares anoun Mandane a nun Cyaxaressoghö Cyrus baba ra." Na nu fatanxi fe nan na n naxan toxi a findixi Whelsey xa masen gni nde nan na naxan nu bara miniMillennial Harbinger kha

Setanburu kike 1830, Mede-Perse mangEya xa taruxui ma. N mu nu ratuxi a whelsey naxa Cyaxares xili sa mixi firin yi ra mixi keren mu a ra -- kerenNba a nun boore di Astyages xa. N naxa ratu a naxan falaxi di xa fe ra, kOnO n naxa a fala baba bE. Na nan a niya a xa findi fe fufafu ra a nun a xa findi fe kobi ra n nun na tablo ra a nun n ma sEbEli gbEtE n naxan saxi a ma. Whelsey nu bara astyages findiNba Mandane nun Caxares II, kOnO a nundi Cyaxares I.

Xa n nu ratuxi a fangni ra, n mu nu na sEbEli gbansan nan na "Mandane nu dOxOxi Cambyses I nan na, a findi Cyrus xungbe nga ra," kOnO n nu sEbEli gbEtE sa a fari "Cyaxares = Darius the Mede = Cyrus II, the Great baba" -- a nun Whelsey xa sariyEe, a nun seedejOxEe a nun n ma seedejOxEe yi sEbEli singe, kEdi 5 b han 7a.

YakOsi n bara n ma yunubi kolon a nun Whelsey xa masen gni sEmbE sofe, n na a yire ndee masenfe, ala ko n xa a masen a lanma Sirusi xungbe nun Dariyusi Mede tagi, hali Sirusi Perise to Dariyusi baba, mangE Astyages xa mangEya ba a yi ra. Alako a xa findi fe xOrOxOE ra, yi buki singe sEbExi sEbEli xungbe nan na. A nun man, waxati n de wOyEn yi masen gni xa na mu wOyEn nde nO ma sade kObiri kui. A sEmbE so ma tEmui n de ma sEbEli xungbe nan na xa na mu sEbEli bun ma, na birin mu toma a singe kui.

WHELSEY xa sariyE keren kui

1. MEDIA mu toma Asi bOxi ma. Fo singe ra a nu na mangEya xungbe nan na, naxan nu na kaspi baa dE ra sogegorode nun sogegorode [a nun Ecbatana, to Hamadan, a xa taa xungbe]. Naxan xiliTartari, xa na mu asi bOxi tagi.Perise a naxa a sEti sogegorode [a nun Susa, xa na mu Susan, a taa xungbe ra], a nunAsiriya Sogegorode [a nun nineve taa xungbe]. [Babilon a nun a dOxO bore Perise sogete ma sogete tede, a nun BabilOn a xa taa xungbe ra]. . . .

A kelixi naiyalanyi fangni nan ma naxan nOma sade yi fe ma, a luxi nE alo media nu na mixie nan na Madai, Yafeti xa di, Nuha xa di, e to nu bara e rayensen [kelifi Babeli]. A naxa gbo dOnxOra han a naxa findi mangEya xungbe ra, a fa findi a dOxO bore sEmbE ra, Asiriya, a naxa lu mangE xungbe ra waxati xOn gbegbe. Asiriya mangEya to kana Sardanapalus (BC 710), Media naxa gbilen a yEtE ra. Kelifi na waxati ma han Sirusi [Perise] xa mangEya fOIO, gnE wulu keren kEmE solofere a nun senni nan dangi, a nun mangE suli.Dijoces mangE singe nan nu a ra. A naxa findi Phraortes, na xan gnErE gnE mOxOyEn nun firin (22) a naxa bira Niniwe ya ra, a to nu wama a baba xa faxE sare fife.

A xa di,Cyaxares [founder of the Median Empire].

Na xanbi, a naxa a xa geresosee xanin sogegorode han Misira e bara geeni Perise , a man gbilen Ecbactania [sic] a rafexi se gbegbe ra, a nun mangE suxuxie nan a ra.

Na mangE bun ma, Media naxa sabati a xa mangEya sEmbE ra. Cyaxares, gnE tongo nani mangEya dangi xanbi, a naxa a xa mangEya lu a xadi yi ra Astyages , naxan xilixi sEbEli kui Asuwerusu . Astyages naxa a xa di ginE fi Mandane futi kui Cambyses , mangE . . . kha Perise . Na futi bogi findixi fe xungbe nan na Sirusi , mangE xungbe nan a ra naxan mu yunubi yo mu na naxan ma taruxu fori nO ma a yEtE matOxOde.

PERSIA: Media sogegorode ma bOxi xungbe nan a ra na xan xili Persia [yakOsi a xili Iran, naxan Media fan tongoxi]. A nu rabilinxi sogegorode nan na Inde ra, sogegorode ra Asiriya mangEya nan na [a lanma a xa fala a sogegorode ma Perse xure nan na a nun sogegorode biri ra Asiriya mangEya nan na], a nu sigaxi han kilo wulu keren k m solomasaxan (1 800) a kuyE ra, a nun kilo wulu keren (1 000) [naxan a masenma a a xa gboe findixi mangEya nan na Babiln mangEya dangi xanbi (35 BC) a nun bOxi xungbe birin sOtO fe naxan nu na mangE ra].

A falaxi won bE sEbEli kui a Perise , xa na mu Paras, alo DaniyEli a xilixi ki naxE, a nu xilixi tEmui dangixi Elam ; a nun a nu sabatixi Semi xa di Elama nan yi ra, waxati naxan ma Media a nu sabatixi Madai nan ma, a nu na [kelife Babeli].

Ibrahimia xa waxati, won naxa Kedorlaomeri to, naxan nu na Elama mangE ra, xa na mu a ra Perise , mangE xungbe nan nu a ra a xa waxati, a to Asi mangEya gbegbe suxu. Kelife na waxati ma e xa taruxu yati bara IOE. E nu na e xa yaamari bun ma Asiriyakae , na xan e birin xanin e ya ra a man luxi e xa fe ra waxati xOn gbegbe. Na xanbi e naxa e xa xOrOxOE sOtO; kOnO a mu bu e naxa lan e xa a rabolo Mede , alo n bara a to, a man luxi nE e bE, e xa mangEe saabui ra, han Sirusi . Cambyses , naxan kelixi mangE xabilE ma, a dOxO xi Mandane , di ginE Astyages , mangE Media , a findi baba ra Sirusi , na xan barixi ala ko a xa a xa bOxi ratanga konyE ma [a nun Mede , naxan xa mangE, Astyages, nu xOrOxO, a nu rafan mixie ma hali Medekae tagi], ala ko a xa Yerusalem xa konyie ragbilen, a man xa mangEya xungbe nde ti naxan nu na Asi bOxi ma.

II. CYRUS barixi gnE nan ma beenun 599. A gnE fu nun firin, a naxa siga a nga fOxOra_ Mandane kiitisa yire Media . Astyages A naxa a yEtE ra fan a xa mamadi xa fe ra, na nan a niya a naxa a ragata Media, a naxa lu naa gnE naani xa na mu gnE suli. wuri dimEdi. . . a laayidi tongoxi nE a xa findi wuri xungbe ra. A xa xOnE, a xa yuge mafura, a bOgnE tinxin gni, a nun a bElExE sEmbE, na nan a niya mangE banxi, a nun a xa banxi xungbe xa sEwa. Medikae, mixi xungbe nun mixi kobi, e naxa a masen e xa lanlanteya ra a Sirusi nu lanxi, xa na mu a nu lanxi, a xa mangEya so [naxan a ra bama, hali e fari, e xa sOori nde mali ra].

A to gnE fu nun solofere sOtOxi a naxa gbilen a baba xa banxi kui, na xanbi a naxa duba sOtO Mede , a nun a xa Perisekae naxa a rasE a fangnira. Na gere xungbe kui, naxan nu rabama waxati ndee a nun a dOxOboore pamanEe tagi. Sirusi a nu nOma nE tEmui birin, a nu sEmbE fima tEmui birin

a naxa mixi sEmbE soe sare fi, a man naxa mixie ratanga naxee nu bara geeni. A baba Cambyses to nu na a xa simaya kui, a naxa Sirusi raso a yi ra mangEya kui, naxan nu lanma a xa a xanin. A naxa balo na ki han a ꞑe tongo naani sɔtɔ. KOnO a xa simaya singe mu kanaxi fufafu ra; waxati nEnE Perise xa sOree xa fe kui a fOLO a ra. SariyE nde naxa ti naxan, waxati dunke bun ma, Perisekae findi sOree ra azi bOxi ma. Lanyi sEbEli nu bara sEmbE so, siwilisasiyon nu bara siga yare, a nun yi mixi kobie, konyie, a nun mixi tide mu naxee ma, e nu na e xa xaxili ma sarafe bun ma Sirusi, e naxa findi mixi sEmbE ra han e boree naxa e kalamu e nu wama Asi mangEya nan xOn.

SIRUS NUUN CYAXARES: Astayages, mangE Media, [a to nu bara a xa mangeya ragoro Perise ma], a naxa faxa, a naxa a xa mangeya lu a xa di yi ra, Cyaxares [won xa naxan xili Cyaxares II], na xan nu bara gnE keren sOtO Sirusi [naxan nun a boreya nun lan boreya nu lanma e xa sOtO gnE wuyaxi kui sirusi nu na kiitisa banxi kui ecbatana, a nu luxi alo a nu na na ki nE hali a to nu bara astyages ba mangE ra]. Neriglissar, mangE Babiln, . . . a ma gnOxunxi faxE nan ma Astyages fe xOrOxOE fangni naxan nO ma findi de sEmbE ra naxan na gbofe Media, a naxa sOre gbegbe tongo mixi wulu mOxOyEn nun tongo suli (250,000) kelife Efirati sogete ma, a naxa a yEtE sa e xun ma. Cyaxares II a to bara mangEya tongo yi waxati [a masenxi nE a bara tin a nun duba ra Sirusi]. Media a fama nE Asi mangEya ra [naxan nu a ma gnOxun xi a nu nOma rabade a nun Perise]. A mu gaxu, kOnO, na gbaloe ma, a naxa a xa sOree malan mafuren, a nun gere xungbe ra, A naxa mixi xεε Perise bɔxi ma, a nun a maxOrin gni naxan Sirusi a lan ma a xa rawali a nun mixi malie xa yamari.

Na maxOrin gnErE xi nE a nun a rabatu mafuren. A to a kolon a Cyrus a xa sOree tongoxi ki nE xEn, won nO ma a falade a xa xaxili xungbe bara a suxu, a naxan naba a xa gere xungbe kui. . . . E birin to malan, e naxa siga 31,000. Sɔɔrie naxee sugandixi na ki, e nɔma fe xungbe rabade.

Yi fate xun ma, Sirusi a naxa a maso a baba ra Cyaxares, a bara a yEtE rafala sigafe ra. Yamari keren kui, e naxa siga asiri bOxi ma, sirusi to Armenie mangE ra gbilen, kelife gere ma, a naxa a baba sOtO a boreya ra, a nun a xa di, Tigranes, a xanunten gni.

Neriglissar, Babiln mange, a to sɔɔri xungbe 200 000 nun soe 60 000 malan, a naxa siga Mediya, a naxa Medikae nun Perisekae, e xasabi tagi iba keren mu a ra, a mu makuya mangEya firin tagi ra. Gere xungbe naxa raba, Sirusi naxa geeni a fanyi ra. Barima hali Cyaxares a nu na yamari keren nan na, kOnO a xaxili fangni Sirusi a maxOrinE a man naxa laurel xa binyE sOtO.

Babiln mange naxan mu nu na hɛeri kui, a naxa faxa, . . . a nun a xa mixie naxa lu Medikae nun Perisekae . . . Babiln mangeya naxa rafe keren na Laborosoarchod, naxan xa fe kobi, kike ndee bun ma, a naxa a xa mixie rasi e xa e xa fe kobie fen, e xa a ba sɛrɛxɛ ra e xa gbe ra.

. . . Belisari [Nabonide xa di nun a xa mangE bore, na xan mu nu na waxati gbege, a nu mangEya lu a xadi yi ra] a naxa findi mangE ra a βασιλεως ra. . . .

Na waxati kui, wali sEmbE nan nu na a raSirusi Asiriyae xa sEmbE xunxuree ra xurun fe, a nun e xa gnErE ra yalan fe raBabilon gere xungbeThymbra . . . a xili ti nE a findi geresoe singe ra duniE xa teku kui. Na gere nan a niyaxiAsi xuri . Cyrus naxa a xa naafuli fen:Arabia anoun Siri a naxa bira a ya ra, han a dOxO de, a xungbeBabilon A tixi a keren na Efirati xure sEti ma, a naxa a ya ti geeni ma, a naxa xOnE a xa xunnakeli fori ma, a naxa a xa fe kobie matandi.

A naxa a xa yonkin taa ya ra, a fa a rabilin temui birin. . . . A makuya taa ra, ye sade xungbe nan nu na, naxan nu gexi ala ko e xa Efirati ye gbege sOtO, a nun e xa ye xunxuree ratanga. Kanali wuyaxi nan yi wOyEn yi ye yiree nun xure tagi. Na kanalie rabife ra, ye nOma gbilen de a xOn ma, xure bun ma xara, a nun kira naxan na taa tagi.

Babilonkae xa salie nu rabama a gbegegnira, ye minfe, a nun yEtE kan, a nu rabama lOxE wuyaxi nan ma a mu nu raxaran ma.Sirusi a naxa kOE sugandi naxan nu na yi salie ya ma a xa natE raba fe ra. .

Sirusi to nu na taa suxufe, [Ala naxa ye minfe nun jexinyi kanaBelisari a nun a xa mangEe nun a xa ginEe naxee nu na a xa mangEya kui a nun sEbEli xungbe naxan nu na tE ma, DaniyEli naxan masen a bE a nu wama a falafe nE a Belsari nu bara maniya balanse kui a nu bara xurun, a xa mangEya nu bara itaxun a nu bara so Mede nun Persekae yi ra].

Sirusi nu bara menni mangE banxi naade ra. Alarm naxa mini, a nun mixi kobie Belisari , a kelixi salide kui, santidE suxuxi a bElExE, Perisekae naxa a ralan, e naxa a faxa keren na, a nun a xa walike birin. . . .

Belsari xa faxE. . . waxati nde sa Asiriya mangEya firin de, BC 536. Babilon xa xurun fe naxa Asiriya bOxi birin sa a yi ra, a nun Sirusi mangEya nu na a sEti ma Kaspi nun Fire baa nan ma, sogegorode nu na Inde nan ma, sogegorode nu na Arabie baa nan ma [Perse Golfe] a nun Ethiopie, a nun sogegorode nu na Lybia, Mediterane nun Arkipela, a nun Mediterane; Asi bOxi ma, Siri, Misira, Arabia, Asiriya, Armeni , Media, nun Perise; Sirusi anoun Cyaxares , xa na mu a ra, ab a xilima ki naxe Kitaabui kui, Dariyusi Medeka , waxati dunke kui a naxa mangasEn gni ti a xOn ma. E naxa na mangEya itaxun βασιλεως na, ab namiponme a falaxi ki naxe, e fa mangEe, xa na mu a ra gominae ti e xun ma. . . .

CYRUS ALONE: gnE firin dangi xanbi babilon xa bElExE, Cyaxares , n baba, a nun Cambyses , baba Sirusi , a faxa, a naxa lu a keren na mangEya nEnE ma, BC 534.

YI BORE YI BORE DARIUS MEDE

1. JOSEPHUS: ". . . kOnO Babilon to suxu Dariyusi yi ra, a tan nun a xa di Sirusi naxa Babilone xa mangEya dan, a gnE tongo senni a nun firin nan nu a ra. A nu na Astyages xa di nan na, a xili gbEtE nan nu na GirEki mixie ya ma." (Ant.X, 11, 4.)

2. PULPIT COMMENTARY: "Yi xaxili naxan bara sEmbE sOtO a gbengben gnira mixie tagi naxee DaniyEli xa waxati fori suxu ma a falaxi nE a Darius Mede nan na Cyaxares II ra" -- na nan a ra, Astyages xa di nan a ra a nun Cyrus baba.

"Moxo a kolon a 'Gobaru ,' khamamou 'Oybaru ' -- 'Gobryas' grek xui ra -- a findi mangE ra sirusi nan ma a to babilOn suxu, a nun na, sindschirli sEbEli kui, Gobryas , _____ xa na mu _____, a mu luxi alo Dariyusi , _____." NOTE: Blank are substituted for script that cannot be duplicated with our equipment.

3. INTERNATIONAL STANDARD BIBLE ENCYCLOPEDIA (quoted with out the use of quotation marks): Darius Mede (Dan.6:1; 11:1) Ahasuerus (Xerxes) xa di nan nu a ra Mede xa die (Dan.9:1). A naxa Belsasari xa mangEya sOtO na mangE faxa xanbi (Dan.5:30-31; 6:1), a naxa findi mangE ra Kaldekae xa mangEya fari.

Kelife Dan.6:28 won nOma a falade a Dariyusi nan nu na mangE ra waxati keren a nun Sirusi. DaniyEli xa buki fari ma, Darius Mede xili yo mu falaxi, hali a to findixi fe fangni nan na naxan a ma senxi a nun Gubaru, xa na mu Ugbaru, Gutium mangE, naxan falaxi Nabunaid-Cyrus Chronicle kui a Cyrus nan a sugandi BabilOn mangE ra a suxu xanbi Kaldekae yi ra.

(a) Gubaru findixi Darius xa masen gni nan na. Na sEbEli keren Arabu xui kui a ma senxi nE "mangE," "xOrOxOE," a nun "xaxili tima." Eburu xui kui, a kelixi yire nde nan ma "mangE", "mangE", xa na mu "mangE ginE": Arame xui kui, "sEmbE," "sEmbE birin."

(b) Gutium bOxi nan nu a ra babilOn kOla ma a nu na sirusi waxati a nu na media bOxi nan kui.

(c) KOnO hali Gutium mu nu na Media bOxi kui na waxati, Perise mangEe nu darixi a ra e xa Mediae nun Perisee ti satrapie ra a nun sOree xa yarerati ra. Na nan a ra Darius - Gubaru nu nOma findi de Mede ra, hali Gutium mu nu na Media ya ma.

(d) Barima daniyEli mu Dariyusi xili Media mangE ra, a tide mu a ra a xa tide xa na mu a xa tide nu na xan na beenun a xa findi mangE ra Kalide mangE xun ma. Barima kalidee xa mangEya mu nu na media xa na mu perise, seede yo mu na daniyEli xa kitaabui kui naxan a ma senxi a sEbEli ti nu wama a falafe a dariyusi nu na mediya xa na mu perse mangEya ra. [A mu sese falaxi a xa fe forie xa fe ra fo a nu na Medika nan na, kOnO a naxa a masen a a nu na mixi xungbe nan na Media nun Perise tagi.]

(e) Gubaru xili nE gomina (*pihatu*), a nun dariyusi mede mangE, a mu tinxi a xa kolon fe ma; barima waxati fori kui a nun yakOsi sogetede mangEyaE kui, taa xungbee nun taaE mangEe nu xili falama nE mangEe. A nun man, Arame xui kui, wOyEn gbEtE yo mu na naxan tide na "mangE" bE ala ko a xa findi mangE xungbe ra, xa na mu mangE xungbe.

(f) A falafe ra Dariyusi nu na satrap 120 nan yi ra a xa yaamari bun ma, na mu lanxi na ma; barima Perise xui "satrap" mu dandan ma, alo AngilE xui "governor." Na dangi xanbi, Gubaru naxa pihatus ti a yEtE bun ma. Xa kalide mangEya naxan sOtOxi a nu gbo alo sargon [722-705 BC, "Asiriya mangE" (Esayi 20:1)] a nu nOma 120 sugandide na mangEe ya ma, barima Sargon taa 117 nan xili saxi a nun a xa mangEe.

(g) Mixie, sie, a nun xuie naxee na yi buki kui, e mu lanma e xa yi kolonji ratinme; Barima Babiloni yati na waxati Kaldekae, Arabie, Aramikae, nun Yuwifie nan nu sabatixi naa, Kaldekae xa mangeya nu Asiriyakae, Elamikae, Fenisiyakae nun mixi gbeteE fan suxuma a xa bɔxi kui.

(h) yi kolon gni sEmbE soxi a ma a nun a namixi yo mu na naxan kolon xi taruxu kui na nO ma findi de a fangni ra. Mixi yo mu a ma gnOxun xi nE a Dariyusi Mede nan nu na Dariyusi Histaspis xa waxati dangixi ra; kOnO na mu nOma rabade barima Darius Histaspis xa fe, a xa walie, a nun a xa mangEya, naxan kolon xi won bE a yEtE xa sEbEli kui a nun GirEki taruxui sEbEe, e mu luxi alo DaniyEli naxan falaxi Darius Mede xa fe ra.

[Cotation rapɔnyi kelife Kitaabui xungbe naxan xili International Standard Encyclopedia .]

POSTSCRIPT

A sEbExi kEdi keren nan na naxan fatanxi THE ILLUSTRATED BIBLE DICTIONARY (1980), a nun a sEbEli. E na fe nan ma senxi naxan nu falaxi a singe kui xa a mu nu na Whelsey xa masen gni nde ma naxan nu bara mini Millennial Harbinger sEtE 1830, Mede-Perse mangEya xa taruxu ma.

FILOLOGI NOTE ON XERXES ANOUNA HASUERUS

Xerxes sEbEli findixi katafe nan na ala ko a xa findi grEki xui ra, a nun a fa findi anglE xui ra, perse xui Khshayarsha. Na wOyEn keren Eburu xui kui a findi xi nE a dOXO de ra ala ko a xa findi Ahashawerosh ra, a man fa findi Ahasweros ra angilE xui ra. Eburu xui, a nun Perise xui, a falama a "mangE". A nO ma findi de xili ra xa na mu tEtE ra. A sEbExi Esita xa kitaabui kui a nun Eburu wOyEn gbEtE naxan a masenxi mangE ra xa na mu marasi fima, na nan a ra won yi masen gni sOtOxi "mangE Asuyerusu" (1;2,9,16,19; 2:1,12,16,21; 3:1,6,7,8,12; 6:2; 7:5; 8:1,1,12,02; 10:1,3).

Namijɔnmɛya - Mangɛyae

Daniyeli xa kitaabui 7

1. Alo DaniyEli a masenxi ki naxe: Yi buki kui, xiye nun laamatunyi na na, naxee tide lanxi Nebukadansari xa xiye ma, naxan na yi buki xaranse firin nde kui, kɔɔ a nun fe ndee saxi a ma. DaniyEli xa laamatunyi kui a naxa sube naani to naxan nu na duniE mangEya naani misali ra, mangEya naxan nu na koore ma kelife waxati fori ma, a naxa a masara mangEya ra naxan nu luxi alo adama xa di. E birin lanxi e bore ma na mangEya keren nan misalife Nebukadansari xa xiye kui, a fOIO BabilOn nan na a nun Nebukadansari findi a xa mangE ra. DaniyEli xa masen gni kui, na mangEya fixi "Mede nun Perise" nan ma (5:28), naxan misalixi be a nun yire gbEtE alo mangEya keren (a mato 6:8,12,15; Esther 1:1-3,14,18-20; 10-2) -- Mede nun Perise mangEya, xa wo wama. A to gbata babilOn mangEya ra, dariyusi naxa mangEya sOtO (5:28; cf. 11:1). Na xanbi gnE firin bun ma, taruxu kui, a dOxO de faxa tEmui na xan ma, DaniyEli naxa a fala "Sirusi xa mangEya" xa fe ra alo yi ki (6:28; cf. 10:1).

2. Alo a masenxi ki naxE a nun katoliki nun liberal: Protestant xa masen gni singe nan a ra a mangEya naani naxan biraxi e bore fOxOra yi buki kui, a findixi Babiloni, Medo-Perse, Grek (xa na mu Macedonie), a nun Roma mangEya, a nun mangEya suli naxan tixi Roma mangEe xa waxati. KOnO katoliki nun liberal xui madangi mixee a kolon a Media nun Perise findixi mangEya firin nan na, na nan a toxi Grek mangEya findi naani nde ra, Isirayila findi suuli nde ra. Katoliki diinE mixie a ra bama nE ala ko e xa Protestant xa masen gni kanafen naxan a masenxi a sube naani nde xa "sE xunxuri" (7:8,19-26) a misalixi papa nan na a nun a xa lan boreya nun ROma mangEya tagi. A nun man katoliki mixi naxee mu laxi e ra e na rabama barima e mu laxi namijɔnmɛ masenyi ra, e nu lanma e xa tin na ra xa e tin na mangɛya naani nde ra naxan na yi buki xaranse 2 nun 7 kui, a findixi Rɔma xa mangɛya nan na. Barima Rɔma mangɛya mu nu na Gireki mangɛya xanbi ra han ɲe kɛmɛ singe beenun Isa xa bari, a nun Siri bɔxi xa nɔɛ bun ma ɲe kɛmɛ senni nun saxan beenun Isa xa bari, a nun Misira bɔxi xa nɔɛ bun ma ɲe kɛmɛ saxan beenun Isa xa bari, e a falama a Daniyeli xa Kitaabui sebexi ɲe kɛmɛ firin nde nan ma beenun Isa xa bari

3. Liberal nun Katoliki xa fatanfasi mu nOma lude a nun a mu nOma rabade: GirEki xui findife Rɔma mangEya ra a findi naani nde ra DaniyEli naxan nu wama a xa findi Katoliki nun Liberale xa fe ra. Barima DaniyEli duniE mangEya saxan gbansan nan ma senxi, naani mu a ra, naxan fama babilOn mangEya ra, kOnO taruxu kui a masenxi nE a rOma mangEya nan nu na duniE mangEya ra, a nun a dOnxE nan nu na babilOn mangEya xanbi ra.

A nun man, duniE mangEya naani nde to nu na, koore Ala nu lanma a xa mangEya nde ti naxan mu kanama xa na mu a ra ɲamanE gbEtE (2:34- 35; 44-45; 7:13-14,27). Na nan findixi liberal nun katolike ra Isirayila mangEya ra. KOnO na mu nu na GirEki mangEe xa waxati. A nu tixi Sinayi bOxi nan ma 15th sEtEri BC, a fa ra ɲɔɲ 70 AD ra, Darisalamu kanafe ra Rɔma sɔɔrie ra, Rɔma mangɛe xa waxati. A nun man won lan ma won xa a fOIO tongo alo

A to nu na 2nd century BC waxati ma Judas Maccabeus nun a fOxOra e naxa e yEtE kan yEtE kan sOtO Siri bOxi ma Grek mangEya kui, alo yi masen gni naxan falaxi yi buki kui, a naxa 70 AD, a mu nu na abadan. A man mu nu findixi duniE mangEya ra.

A nun man, xa won a ma gnOxun duniE mangEya suli nde ma a findixi Ala xa Mixi Sugandixi nan na Isirayila xaxili ra, alo a nu lanma a xa findi ki naxE -- yi duniE mu a ra (Yaya 18:36) -- a mu tixi han Rɔma mangEe xa waxati. Barima Yaya Xunxa nun Isa nun a fɔxirabirɛe, beenun Isa xa faxa, e nu a falama a «a bara makɔɛ wo ra» (Mat.3:2; 4:17' 10:7) xa na mu a ra «a bara makɔɛ wo ra» (Luka 10:7, 11). Kike senni nan nu a ra beenun a xa faxa wuri magalanbuxi ma a nun a xa keli faxE ma, Isa naxa a fala " mixi ndee na be naxee tixi be, e mu faxama fo e xa Ala xa mangEya to fafe sEmbE ra" (Mark 9:1). Na xanbi, a to keli faxE ma, a naxa a fala a xa xɛɛrae bE a "wo fama nE sEmbE sOtOde Ala Xaxili Seniyenxi na goro wo ma tɛmui naxɛ" (Acts 1:8), naxan kui a nu bara a fala e be "wo xa xunxa ye xɔɔra xi wuyaxi bun ma" (v.5). A nun man, pentekoti IOxE, IOxE fu dangi xanbi a to te koore ma, "e birin naxa rafe Ala Xaxili SEngni ra, e naxa wOyEn xui gbEtE ra alo Ala Xaxili a falaxi ki naxE" (Acts 2:1-4). Ala Xaxili sEmbE naxa mini a ma senfe ra "kaabanako gbegbe nun tOnxOma gbegbe [naxan] raba xi xErEe saabui ra" (v.43).

A nun man, Isa nga nu bara a fala beenun a xa bari, a "a findima mixi xungbe nan na, a xili falama Ala xungbe xa Di ra. Marigi Ala fama nE a baba Dawuda xa mangE ra sode a yi ra, a fama nE Yaxuba [Isirayila] bɔnsɔɛ yamaride abadan, a xa mangeya mu danma" (Luki: 13-2333). A nun Pentekoti IOxE, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a naxa kawandi a bara keli faxE ma, a naxa te koore ma a xa dɔɔɔ Dawuda xa kibanyi fari (Acts 2:22-36) -- na nan a ra, a xa Ala xa nama yamari, Isirayila xaxili, Ala be, ab Dawuda a raba ki naxE Isirayila fate ma. Na dangi xanbi, a falaxi nE a " mixi sEniyEtEe nun e ngaxakerenyi danxaniyatEe" e bara mini dimi sEmbE kui e man bara " raso . . . a xa Di xa mangEya kui" (Kolose 1:2, 13). A nun Yaya to yi buki sEbE a xa kristi singe singe ra, a naxa a fala a xa kristi xarandie bE, "N tan Yaya, n tan nan na wo ngaxakerenyi ra, wo nun wo xa tOrE kui, wo xa mangEya kui, nun wo xa dije kui, naxan na Isa kui" (1:9). Na nan a ra, Ala xa Mixi Sugandixi xa mangeya nu na, a nu rafalaxi mixie nan na naxee nu na «Isa kui».

-- na nan na ki, mixi naxee na a sEti ma a nun naxee a xui ratinmE. Na birin nabaxi Rɔma mangee xa waxati, Gireki mangee xa waxati mu a ra.

4. A rapɔnyi a nun a xa masen gni: Na kui, a luxi alo Rɔma mangeya nan nu na mangeya naani nde ra Daniyeli 2 nun 7 kui, na waxati kui koore Ala nu mangeya nde tima naxan mu kanama abadan. "Na mangEe [roma] waxati, koore ma mangEya nde tima nE naxan mu kanama abadan, a xa mangEya mu fama lude si gbEtE yi ra, kOnO a fama nE mangEya birin kana de, n fama nE lude abadan" (2:44). A nun man yi fe findixi fe nan na naxan fatanxi itaxun gni ra a nun "sEgE fu" a nun "sEgE lanma" gbEtE sube naani nde xa na mu mangEya, xa won nOma e kolonde a fangni ra xa na mu won mu nOma e kolon de.

5. Mangeya naani nde itaxunfe: Daniyeli 2 kui, mangeya naani nde nu misaalixi sansi xɔrie ra (a lanma a xa findi firin) nun a sanyie (a lanma a xa findi fu ra) Nebukadansari xa misaali ra

xiye xiye. Na birin findixi Rōma mangeya itaxunfe nan na a sogetede nun sogegorode, naxan findixi mangeya fu ra xa na mu a ra taa xungbe. DaniyEli 7 kui, mangE naani nde misalixi sube nan na naxan sEgE fu (vs.7,20, 24), naxan falaxi a findixi 'mangE fu' nan na (a nun man, e xa mangEya) naxan kelixi a kui a nun a masenxi a a findixi na mangEya nan na (v.24). A nun man wOyEn 17 kui, won man luxi nE alo roma mangEya misalixi sube nan na naxan ma "sE fu" (vs.3, 12, 16). Na mangE fu nan nu na mangE fu ra na xan mu nu e xa mangEya sOtOxi tEmui, kOnO e nu fama e sOtOde waxati ma ala ko e xa mangEya raba dalise ra a nun e xa findi a xa mangEya ra waxati dunke bun ma naxan xili "waxati keren" (vs.12- 17), beenun na mangEya xa kana.

6. "Ten Horns" kolon fe: yi kEdi 'fu' mu lanma a xa findi kEdi fu ra, kOnO a lan ma a xa findi kObiri ra naxan mu kolon xi kOnO a fan. A nun mixi naxee a ma gnOxun xi a fu nan a ra, lanlanteya yo mu na naxan a ma senxi. Na nan findixi nOnDi ra mixie bE, moxo laxi a ra, girEki nan na mangE naani nde ra. Misali ra, Calumet mangE keren keren ma xili saxi nE: (1) Seleucus Nicator, (2) Antiochus Soter, (3) Antiochus Theos, (4) Antiochus Callinicus, (5) Seleucus Ceraunus, (6) Antiochus the Great, (7) Seleucus Philopater, Antiochus Epiphanes xunya, (8) Laome, a nun Syria, naxan kelixi Syria Fenisia, (9) Antigone, a nun (10) a xa di, Demetrius, naxan nu na na taae kui, e nu bara mangE xili sa. Mixi gbEtee naxa Demetrius lu na, e naxa a fOIO Alexandre xungbe ra, xa na mu e naxa fe gbEtE raba. A nun e birin e xa forie nun e xa waxati mixie nan e ra, kOnO sEbEli a masenxi nE a e birin findixi waxati keren nan na.

Na lanlanteya mu na mixie tagi, won laxi a ra, Rōma mangeya findixi mangeya naani nde nan na DaniyEli 2 nun 7 kui. Adam Clarke, misaali ra, a falama «e xasabi na ki nE:» (1) Rōma Senate, (2) Gireki, Ravenna, (3) Lombarde, Lombardi, (4) Hongrie, (5) Alemagne, (6) Franks, France, (7) Burgundiens, Burgundy, (8) Saracens, Africa nun Espagne yire nde, (9) Goths, Espagne yire gbEtE, a nun (10) Saxons, Grande Bretagne. Horne xa monumentalKitaabui seniyenxi xaranfe nun a kolonfe xa fe ra (1889) lisi suli nan fixi karamOxO xungbe gbegbe ra, e firin yo mu lanxi e bore ma hali e birin na e bore tagi.

A nun Straub xa Biblique Analysis (1935), naxan findixi fe fangnira a birin na, a yi fe nan falaxi a nun a tagi rasama a nun IOxE naxan saxi a fari: (1) The Franks, AD 360-749; (2) Ostro-Goths, AD 385-523; (3)

Visi-Goths, AD 398-419; (4) Vandals, AD 429-533; (5) Burgundians, AD 419-534; (6) Saxons, AD 449-457; (7) Suevi, AD 409-585; (8) Gepidi, AD 453-566; (9) Lombards, AD 568-774; anoun (10) Eastern Empire, AD 595-1453.

Munfe ra straub na soge tede mangEya fOIO AD 595, a mu kolonxi. KOnO a nO ma findi de sEbEli ra, a nun AD 395 naxan nu wama. Barima na IOxE, mangE Theodosius faxa xanbi, Constantin mangE suli suli, Rōma mangEya naxa itaxun a xa di firin tagi, Arcadius nun Honorus -- Arcadius naxa sogete sEti sOtO a nun a xa

taa xungbe na konstantinopoli a nun honorus naxan na sogedorode tagi a nun a xa taa xungbe na rome. Rōma mangēya naxan nu na sogedorode, a naxa 496 AD. Kōnō sogetede mangēya, xa na mu a ra Rōma sogetede mangēya, naxan xili Bizansi mangēya, a naxa lu han Constantinople naxa bira Turkie yi ra 1453 AD.

A xili saxi bizansi mangEya nan ma kelifē girEki taa bizansi nan ma naxan na bosforus xure ma naxan erOpe nun azi tagi tagi ra, a ti nE, a sEmBE so, a xili masara konstantin nan a ra, na xan a xili sa rome nEnE a findi taa xungbe raa birin Rōma mangēya, naxan luxi han mangēya itaxunfe naxan falaxi yi buki kui. Na itaxun dangi xanbi, Rōma sēriyē nun Rōma xa naamunyi fori gbegbe naxa lu sogetede biri, hali Latin to mu bu, a naxa findi Gireki xui ra, a nun duniḡa nun wali naxa findi sogetede xui ra. Eglisie fan naxa findi fe gbEtE ra sogedorode nun sogedorode, na nan a niya mixi gbegbe naxa lan e bore ma, a dOxO de, e naxa e bore kana 1054 AD naxan nu na na ki han na waxati.

A fOIODE, kOnO, naxan fatanxi mangE fu ra xa na mu mangEya e a luxi alo won mu nOma a kolondenayati nde xa na mu e nu na munse ra, iyō yi kEdi findixi sEbEli nan na a nun a lanma a xa findi misali ra. A mu findixi na gbansan xa fe ra mixee naxee tongoxi e mu lanxi e bore ma, e yo mu luxi alo e birin na sEriyE kui.

DaniyEli nun Waxati firin birin kui, e findixi Rōma mangēya nan na beenun a xa kana, e birin naxa e maso gere ra «seniyentōē» (Daniyeli) nun «Υεξεγυρε», «marigi Marigi, nun mangēe xa mangē» nun mixie naxee na a sēti ma (Waxati). A nun man, wOyEn yi kui, yEtE yEtE gbansan xa mu a ra a nun mixi naxee nu na a sEti ma, kOnO e fan naxa fa e xa ginEe xa taa xOnE ra (Roma diinE kanyie) e naxa a findi mixi kanafen na ra a nun mixi tOrEma ra -- na nan a ra, a luxi alo a findixi mangEya nan na naxan findixi danxaniyatOrE ra a nun naxan malixi diinE kanyie ra na mangEya kui beenun a xa kana. A nun DaniyEli kui, mangEya nu bara keli sEnE yaxuie ma sigafe sEn xE yati ma, alo a nu na ki na xE Rōma mangEya kui tEmui na xan ma danxaniyatE nu nOma diinE gbEtE ma. Na kui, Daniyeli nun Kitaabui naxan xili «Revelation» e mu lanxi e boree ma, e mu lanxi e boree ma.

Kitaabui kui, "fu" nu na "sube" nan kui waxati keren bun ma beenun a xa siga "xOrOxOE kui" a nun a to nu na gere sofe mixi sEnEe ra. KOnO Lombard, naxan xili falaxi yi buki birin kui, a fa findi mangEya ra, Straub a falaxi nE, 568 AD, a naxa siga han AD 774, a fOIO xi mangEya soge gorode dangi xanbi 496 AD. A man nu buxi mangEya dangi xanbi kEmE naani nde (AD 300s) ala ko a xa findi kristi tOrOma ra. A fOIODE, a fOIO IOxE birin " fu" alo Straub a falaxi ki naxE [AD 360, 385, 398, 429, 419, 449, 409, 453, 568, a nun 595] a bara dangi a gbe ra ala ko a xa lu Rōma mangEya xa tOrE kui) fo a xa findi mangE xungbe ra Julian, AD, 361-63, naxan gbansan Franks, AD 360-749, nomanè e bara e gbe raso kOnO e baranamara , han moxo xa kEdi yo mu na). A nun man, "Eastern Empire" alo a singe ra, naxan fOIO xi mangE gbEtEe ra 395 AD, a mu nu findixi kristi tOrOma ra, kOnO a nu findixi e bore nan na a nun e makantama.

A dOxO de, a nun a mu nu na mangEya xa tOrE kui, na mixi fu birin naxan nu na Straub yi ra (a nun a tagi iba keren nu na a kui) e naxa mini -- fo Lombard nun Eastern Empire (Lombards gbansan nan ma, xa Straub xa fOIO IOxE naxan na Eastern Empire ma) --singué Sogegorode mangEya nu bara ꝛꝛ, kelife AD 360 han 453, xa na mu kelife 116 han 23 gnE beenun a xa bira. Yakoss --xa IOxun keren findi gnE keren na, alo a wuyaxi ra -- waxati keren naxan nu na e birin yi ra naxan nu na dalise ra a nu findima 1/12 xa na mu 1/24 IOxun keren -- na nan a ra, kike keren khanamou1/2 kike ! -- naxan luxi alo fe xOrOxOE, a mu findixi gbansan xa fe ra a xurun fe ra kOnO a gbengben gni ralantareya e nun dalise tagi waxati naxan ma a nun lanlanteya e xa mangE dunke ma a nun a ra. Na kui, a luxi nE alo "waxati keren" lan ma a xa findimisali waxati dunke nan a ra kOnO waxati mu dandan ma. A nun man, xa na nan a ra, a mu lanma a xa findi fe xOrOxOE ra "sEgE fu" naxan findixi misali ranayati mangE fu xa na mu mangEya kolon xi. Na fama nE a masen de a lantareya naxan na karamOxO xungbee xa lisi kui na xan e wama e fide a fangni ra, xa e findi mixi ra naxan na e xa diinE kui.

7. Mangeya naani nde xa «Sɔɔxui lanma»: a masenxi Daniyeli 7:8 kui, a falama a a minixi tunxui fu nan ya ma, naxan ya raFeri singe saxan naxa ba a sankee ma ." A naxa a masen a a nu gerefe "seniyentɔɔe" ra, a nu e gerefe -- "han waxati fori naxa fa, kiiti sa Ala Xungni xa seniyentɔɔe ma, waxati naxa a li, seniyentɔɔe naxa mangeya sɔɔ " (vs.20-22).

A nun man 24-27 kui, a falaxi nE a bara mangE saxan kana, a wOyEn xi koore ma, a bara Ala kobi sEnEe ra xOrOxO, a man wama waxati nun sariyE masarafe -- a man tinxi a xa na raba " waxati keren nun waxati tagi a nun waxati tagi" (a lanma a xa findi gnE saxan nun a tagi ra) -- na xanbi a xa mangEya tongoxi nE, a nun a xa mangEya. Mangeya nun mangeya xungbe naxan na koore ma, na fama nE fide Ala Xungbe xa seniyentɔɔe ma.»

"Waxati, waxati, a nun waxati tagi" (v.25) a man minixi 12:6 kui, a nun a firin birin, a waxati nan ma senxi ala xa sEnEe xa na mu a xa ꝛama nu na gerefe. A man minixi wOyEn 12:14 kui, a lan ma a xa tongo daniyEli xa masen gni kui, a nun " xi wulu keren kEmE firin tongo senni" v. 6 kui a nun 11:3 kui, a nun "kike tongo nani a nun firin" 11:28 nun 13:5 kui -- naxan lanxi 3 1/2 ma -- a nun waxati xungbe misali ra mixi keren keren ma Ala xa. Kitaabui naxan xili Revelation, a luxi nbE alo "gnE wulu keren" naxan na yi kitaabui 20:1-6 kui, waxati na xan ma sEnEe bara e yEtE ratanga tOrOxE ma duniE gbEtE ma, naxan findixi fe singe ra a nun waxati dunke bun ma ": gnE wulu keren dangi xanbi." Xa a sa li gnE keren keren ma fatanfasi kiraya firin birin, 3 1/2 namipɔɔnme gnE 1,260 nan ma senxi a nun nami gnE wulu keren na 360,000 nan ma senxi. KOnO a nO ma findi de a firin birin findixi misali nan na a mu findixi fe yati ra, keren na misali ra naxan mu dandan ma dounké waxati nde a nun boore naxan mu dandan ma kOnO a gboa makuya waxati nde.

Liberal nun katoliki masen gni 3 1/2 gnE naxan na Daniel 7 kui a findixi waxati nan na Antiochus Epiphanes gere soxi Isirayila bE a nun a nu katafe a xa Yuwifi diinE kana, a findi, alo e naxan nabama,

Na sube naani nde naxan na yi buki kui a findixi grek mangEya nan na, a nun antiochus epiphanes naxan findixi "sExE lanma ra," naxan fama mangEya ra a to gbata mixi gbegbe ma. A nun "sEgE singe saxan" naxan tongoxi a ya ra (v.8), a masenxi nE a findixi "mangE saxan" nan na a naxan saxi (v.24), a ma gnOxun xi nE a yi ra (1) a xunya, Seleucus IV, naxan faxaxi, (2) Seleucus IV xa di, Demetrius Ister, a nun Seleucus xa di (3) xa na mu a ra Seleucus xa di Heliodorus, naxan xa lanlanteya ra seleucus faxaxi nE a xa di singe sa mangE ra a yEtE ra -- kOnO antiochus epiphanes nan a faxa, na xan nu na mangE ra a yEtE ra a nun a nu laxi a ra a tan nan fe birin na baxi naxan a niya a xa findi mangE ra. A singe ra, na fatanfasi nu luxi nE alo a lanma iyo Antiochus Epiphanes nu na sube naani nde nan kui a nun mangEya saxan nde. Xa wo wo ma gnOxun a firin de, kOnO, sEgE fu misalixi laamatunyi kui alowaxati keren , kOnO liberal nun katolik tagiraba kui, e na a xungbe rabirafe .

Protestant xui madangie, e gbegbe a falama a sube naani nde nun mangEya naxan na DaniyEli 7 kui a misalixi Rɔma mangEya nan na a nun a maniyaxi sube nan na naxan na Revelation 13:1-10 nun 17 kui, naxan fan nu na sEgE fu nan na, e nu a falama a singe ra a nun mixi gbegbe (kOnO e mu lanxi e bore ma) a "sEgE xunxuri" naxan na DaniyEli 7 kui. kOnO mixi naxee na ra bama, lanlanteya yo mu na a ma a Rɔma mangEya tagi yi tOxun xi naxan ma a nun a xa sExE saxan naxan papaya "a saxi." Misali ra, Straub a falama "Ostro-goths, Vandals, a nun Burgundians, barima e nu na Arian nan na danxaniya kui." kOnO Adam Clarke a fala nE: "Na nan nu na, 1. Exarchate of Ravenna . 2. Mangeya naxan na Lombards . A nun, 3. Na Rome taa ."

Na xanbi Clarke naxa a yaba yi ki: "The cindé a fixi Pape nan ma, Stephen II, Pepin, France mangE, 755 AD; a nun yi nan findixi pape xa mangEe ra. Nafriyandé a fixi St. Peter nan ma Charlemagne saabui ra, 774 kui. sakhayandé , na Rome taa , a nu na pape nan yi ra, xaxili nun waxati, a nu ratinmExi a bE Lewis ala kobi ."

(NOTE: A dOnxE xili nE Louis I xa na mu Louis the Pious, di, a nun a xanbi ra (AD 814-48) Charlemagne xa mangE ra sogegorode. Charlemagne nu na karolingie mangE nan na franks, 714-814, kOnO a naxa findi mangE ra pape leo III ra noEl IOxE, 800, alo sogegorode mangE, barima a nu findixi sogegorode ma kantE nan na. Sogegorode nu na Rɔma mangEya sogegorode birin nan ma beenun a xa itaxun sogegorode nun sogegorode tagi.

Fatanfasi gbEtE, naxan masenxi a binyE xungbe kui Pulpit Commentary , a na sExE fu findi ma "magistrie" fu ra ROMA Republique kui, a nun Rɔma mangE naxan biraxi Republique fOxOra a findi "sExE lanma" ra naxan xungbe, a ya ra sExE singe saxan "naxan tongoxi" xa na mu "a goroxi." A xa masen gni yi ki: Alo "sE" xa tide singe findixi sEmbE nan na, a yabi fangni nan a ra wo xa 'sE fu' tongo alo Rome republique xa mangEe. Naxee nu na, a falafe ra, fu -- firin konsilie , a singe firin praetors , firin EnsEr , a nun naan tribunes . Mangeya senbe mu nu kolonxi Rɔma xa seriye kui; kOnO, a to mini booree xanbi ra, a naxa sEmbE suxu

yi mixi saxan ya ma --tributaria n, napretorian , a nuncensorial . Na fatanfasi mu lanxi, kOnO, barima a kelixi mixi keren keren ma xa fe nan ma sigafe rakategorie e ya ma; a nun, xatributarian yi buki kui mixi naani nan nu na a kui, pretorian firin, a nuncensorial firin, na nan a ra a birin na solomasakhan bénounserinfé Magistrie bara e yEtE suxu!

Augustus (27 BC-AD 14), Julius Caesar xa mamadi, na xan nu bara mangEya sOtO a to findi mangE ra a xa simaya birin kui 44 BC, a faxa nE, kOnO, na gnE kui, marsi kike fu nun suli, na nan a ra, mangE yo mu nu kolon xi han gnE fu nun solofere dangi xanbi, Augustus to so mangEya kui 27 BC, alo a falaxi ki nE; na xanbi Tiberius (AD 14-37), Caligula (37-41), Claudius (41-54), a nun Nero (54-68). Gere dondoroti nan naba beenun Vespasian xa findi mangE ra, a nun mangE xungbe Galba, Otho, a nun Vitellius e birin sugandixi a xa sOree ra. Galba naxa a xa wali rabolo kike ndee (68-69) a naxa faxa; Otho (69, janvier-avril), a naxa a yEtE faxa; Vitellius waxati dunke (69) -- e saxan birin mangE kike fu nun solo masaxan nan ma. Vespasian nu bara Vitellius nun Otho kolon, kOnO AD, 68 a yEtE xa sOree naxa a findi mangE ra. A to gbilen kelife sogegorode, a xa sOre nun Vitellius naxa e bore gere, a naxa faxa, Vespasian naxa tin mangE ra. KOnO a nu bara sEgE keren gbansan sa, a saxan mu a ra, taruxui sEbE gbegebe mu naxan kolon, barima e nu findixi mangE yati nan na, e nu findixi mangE xungbe nan na. Na kui, e xasabi, mangE solo masaxan nan nu na Vespasian yare (a nu mangEya ra bama, kOnO, a mu nu na waxati keren) -

- a nun xa Julius Caesar tOxun, mixi solomanaani nan nu na. Na kui, Vespasian mu nOma findi de sEgE fu nun keren nde ra naxan "sEgE singe saxan" DaniyEli 7:8 kui. A nun man, han Domitian (AD 81-96) moxo mu gnama sOtOxi alo "sE xunxuri" naxan falaxi daniyEli ra, a nun man a mu mixi saxan naxan nu na a singe ra. Na kui, fe yo mu na yi fatanfasi kui naxan lanxi namijɔnme xa misaali ma.

Na birin xa yabi findixi a ra won mu nOma a kolonde a fangnira 'sE fu' xa na mu 'sE xunxuri', xa na mu a ra a nu wama na nan xOn. A nun hali a to nu wama a kolon fe naxan xili "xuruse lanma" a nu Papa nan misali ra, na kolon fe mu nu na a xa kOntOfili kui. A nun man lanlanteya naxan nu na 'soe' ma a nu lanma a xa findi a ra. "a tongoxi" xa na mu "a saxi," na nan a ra a mu keli fo waxati nde dangi xanbi rome xa binyE 476 AD, a fa keli sogegorode mangEya xunxure nan fari -- waxati nde dangi xanbi "sE fu" birin nu bara sEmbE so "dalise" ra waxati keren bun ma, e nu na gere sofe sEnEtEe ra a nun pagan xa sEgE ra A masenxi a a findixi fe nan na naxan a niyEma danxaniyatE xa sEmbE xun ma diinE gbEtE ma mangEya kui, a nun man " sube" naxan nu na mangEya kui ROma nu bara siga "xOrOxOE kui," alo a falaxi ki naxE 17 kui.

NOTE: Adam Clarke a falama, "Mixi yo mu nOma yi [sEgE xunxuri vs.24-26] nO ma findi de a fangni ra xa na mu a ra a fangni ra alo Rome pape." A man: "Xa papa sEmbE, alo xOnE xa na mu waxati sEmbE, na nan na ki, naxan tide na, (a nun moxo a kolon na sEmbE soxi 755 nan kui papa Stephen II, Pepin, France mangE,) gnE wulu keren kEmE firin a nun tongo senni tongo na xanbi, moxo na AD 2015 nan ma." Hali a to a fala, "n mu n ma xaxili tima yi waxati ma," a naxa a masen a fangni ra a xa masen gni kui 8:14, alo a fama masen de ki naxE.

Namijɔnmeya - Mangeyae

Daniyeli xa kitaabui 8

1. A misalixi xuruse lanma nan na a nun xuruse lanma: Daniyeli nan e toxi a xa laamatunyi firin de kui, a falaxi yi sEbEli 1-8 kui, a nun a masenxi yi sEbEli 15-25 kui.

«Υεξεε . . . σεγε firin nan nu na a ra, a nun σεγε firin nu itexi, κωνκ keren nu itexi boore be, naxan nu itexi nan nu na a ραϋωνι.» "SErE xamE kelixi sogegorode nan ma . . . a nun . . . a sEgE xungbe nan nu na a yae tagi." "A to sEmbE so a yi, a xa sEgE xungbe naxa kana, sEgE naani naxa mini a ϋωνε ra koore foye naani ma."

"Yi xuruse i naxan toxi, naxan sEgE firin na a ma, a misalixi Media nun Perise mangEe nan na. A nun sEgE xungbe naxan na a yae tagi, a misalixi mangE singe nan na. A nun naxan kanaxi, naani naxan keli a yire, mangEya naani nan fama kelide na bOXi kui, kONo a sEmbE mu na a yi ra."

A nOma tode a yi birin lanxi sube firin de nun saxan nde nan ma a nun mangEya Daniyeli xa xiye singe kui, yi kitaabui kui, Mede nun Perise mangEe mu mangEya firin misalixi, fo kerenfirin mangEya, naxan mu lanxi liberal nun roman katoliki ma, a nun man a nun sEbEli gbEtE naxan ma sEmbE soxi a ma. Na nan a masenxi, sube naani nde naxan na yi kitaabui yire solofere nde kui, a nun a sanyie, a sanyie nun a sanyie, Nebukadansari xa xiye kui, a nun a sanyie, a nun a sanyie, a nun a sanyie nun a sanyie, Nebukadansari xa xiye kui, e nu misaalixi a ra yati. namara GirEki xui, kONORoma mangEya.

Na yexεε kontonyi feri firinyi misaalixi Medekae nun Perisekae senbe nan na. A fɔle ra, Medekae nan nu nεε sɔtɔma, na xanbi Perisekae naxa nεε sɔtɔ.

«Sege keren naxan xili «xɔrema» a nu na Gireki mangeya singe nan na, naxan nu na Alexandre xungbe ra. A naxa kana Alexandre xa faxE ra 323 BC. "SEngni naani" naxan minixi a ϋωνε ra a misalixi a xa mangEya itaxunxi nan na a xa faxE xanbi a xa sOre naani tagi. Naxee nu senbe gbo e ya ma, Ptolemy, Misira fixi naxan ma, a nun Seleucus I, Siri nun sogetede birin findi naxan yi ra.

2. "Xunxure lanma" naxan xili He-goat Identified: "A kelixi e keren ma [naxan na naani ya ma] xunxure lanmadi nan minixi, naxan gboxi sogegorode, sogegorode, a nun bOXi xungbe ma" (v.9). A xa fe falafe a nun a xa fe kanafen na siga han v.14, a nun a masen ki gbEtE v.23-27, a fOIO ma yi ki: "A nunwaxati dOnxE e xa mangEya kui, e xa tinxintaree na gbata, mangE nde fama nE keli de naxan yatagi xOrOXo a nun a faxamuxi. A sEmbE fama nE gbode, kONo a yEtE kan sEmbE mu a ra, a fama nE fe kanafen de a fangni ra, a fama nE a waxOn gni raba de. A gbangbalanyie nun seniyentɔεε halakima nε.»

A nun tinfe keren, a falaxi Antiochus Epiphanes nan ma, Seleucus I xa mamadi, Siri nun soge tede mangE. A nu wama egypte raso fe a nun man a nu wama a xa sogegorode

mangEya, a nun palestine fan, a nun sEmBE sofe ra judaie xa diinE kanafe ra a nun kafiri diinE dOxO fe dOxO de kui. A xa bOxi sEnE kanafe a nun a xa yire sEriyE a masenxi taruxu kui yi buki xaranse senni singe kui 1 Makabee a nun Josephus, Yuwifie xa qeree , buki singe, 1:1-4.

Waxati naxan kelixi yire sEriyE ma han a rafelen ma a nu lanma a xa findi "kE wulu firin kEmE saxan gEgEn nun nunmare" (vs.14, 26). Na nO ma findi de 2,300 gEgEn ma a nun 2,300 nunmare, na nan a ra 2,300 IOxE; xa na mu a ra a nO ma findi de gEgEn nun nunmare ra, na nan a ra xi 1,150 -- nunmare nun gEgEn naxan lanxi IOxE keren ma, alo Genesis 1 kui. Na dOnxE ra fan taruxu kui. Josephus naxa a fala Antiochus Epiphanes xa fe ra, "A man naxa hOrE banxi kana, a naxa sErE ba IOxOE birin gnE saxan kike senni bun ma" (Gere , 1, 1:1), -- naxan nO ma findi de "kObiri ra" IOxE wulu keren kEmE sulii, xa na mu gnE saxan, kike firin, a nun IOxE fu barima a dangi gnE saxan na. A nun man, 1 Maccabees (sEbEli 1 nun 4), a bara dangi gnE saxan nan na kelife tEmui na xan ma sErExE tixi salide kui Darisalamu han Judas Maccabeus, Yuwifie xa sEriyE rafan mixi nan a ra a nun geresoe yarerati, a naxa so Darisalamu, maxa yire sEniyE, a nun juife batui sEmBE sofe, a nun antiochus epiphanes nu na sogegorode bOxi ma a nu na mupafe wali nan kui a faxes dEndE xEn a to Yudas Maccabeus xa fe mE.

A lan ma won xa a kolon a "xure lanma" naxan na yi buki singe kuimu nOma wo xa findi yi buki xa "sExE lanma" ra. Na kui, a singe minixi sube naani nde sEgE fu nan kui, naxan nu ROma mangEya misalixi, a firin de minixi sube firin de sEgE naani nan kui, naxan misalixi GirEki mangEya ra, a nun sube saxan nde naxan nu na yi kitaabui singe ra. Rōma mangEya nu na mangEya fu nan kui waxati keren. Gireki mangEya nu itaxunxi dOxO naani. Na naani xa taruxu dOnxE nan kui, Antiochus Epiphanes naxa mini (8:23) -- 175 BC -- 148 gnE dangi xanbi Alexandre xungbe faxes xanbi 323 BC, a nun 137 gnE beenun a xa mangEya dOnxE (Misira) xa suxu Rōmakae ra 30 BC, Siri (160 BC) dangi xanbi Antiochus Epiphanes xa faxes).

NOTE: A to gbilen Adam Clarke ma, a yi masen gni nan tima yi sEbEli 14 ma: "A falu kioki, a findixikOE firin kEmE saxan kOE nun gEgEn , kOnO n ma gnOxun namijonme laxe a lan ma a xa faxamu be, alo yi namijonme xa buki yire gbEtE, a man lan ma a xa mixi gbegebe masen gnèey . Xa won yi gnEe tongoxi xuruse xame toxi nan ma, (Alexandre xa Asi bOxi sofe,) yi nan nu na. . . BC 334; anoun mixi wulu firin kEmE saxan gnE wuyaxi kelife na waxati ma fama nE han AD 1996, . . . Na nan fama won masode waxati ra naxan falaxi [naxan na] yi buki kui. vii.25, where see the note." Na kui a luxi nE alo a laxi a ra a sanctuary xa rafelen fe fatanxi papa xa sEmBE kanafen nan na. Na mu findixi lanlanteya ra, kOnO a findixi misali nan na naxan fatanxi fatanfasi gbEtE ra.

yi buki xaranse 6

IOxun tongo solofere
Daniyeli xa kitaabui 9

Mangeya naxan mu kanama [alo dunija mangeya forie nu rabama ki naxe], a xa mangeya mu kanama" (7:13-14).

yi buki xaranse 7

Namijonmeya - gere xungbe

Daniyeli xa kitaabui 10-12

1. Sora 10: "Sirusi xa mangE gnE saxan nde kui, [naxan nu lanma a xa findi 534 BC] fe nde naxa mini DaniyEli bE" naxan nu fatanxi "gere xungbe" ra (vs1-2). A nun yi buki xaranse 10, 11, a nun 12 nan a ra. A findixi fe nde nan na naxan fatanxi yi buki xaranse 8 nun 9 ra, a man fatanxi mangeya naani nde xa fe ra, a fa yi buki xaranse 7 xa fe ndee masen. Maleke nde naxa xee Daniyeli ma alako a xa a kolon «fe naxan fama rabade i xa nama be waxati dɔnxɔee kui, barima na fe naxan tomaxi, a mu buma han waxati gbege» (10:14). A xungbe ra, yi buki xaranse 10 nun 11 a masenxi nE a fe nde nan ma naxan nu fama grek mangEya ra jɔnfe ra siri bOxi ma a nun egypte ra romae yi ra 63 BC nun 30 BC, a fangni ra. Na findima «xi wuyaxi» nan na laamatunyi dangi xanbi. A nun yi buki xaranse 12 a ma gnOxun xi nE a findixi eschatological nan na, xa na mu a ra taruxu fe dOnxE nan ma. A nO ma findi de a ra yi buki xaranse 11 dOnxE ra a nun a xa eschatological allusions symbolique.

2. SariyE 11: yi sEbEli kui, won bara taruxu to a nun Medo-Perse nun Grek mangEya xa binyE naxan masenxi DaniyEli bE -- kOnO a to luxi alo Mede mu fama lude mangE kibanyi kui, a nun na mangEya dangi Perise ra dangi Media ra. E naxa a fala DaniyEli bE, "MangE saxan man fama nE Perise bOxi ma, a naani nde fama nE dangide e birin na.

YI FE TO SIRUS, Perise mangE xa gnE saxan nde, xa na mu 534 BC, a to nu na gnE naani gbEtE mangE ra, a nu tongoxi moxo xa buki singe kui "Daniel xa kitaabui" a findixi singe nan na na saxan ya ma. Na nan a ra barima a nu ma gnOxun xi nE a Smerdis (naxan xili Bardiya, a nun a sEbExi na ki nan ma naxan na yi buki kui naxan falaxi yi ki) a mu nOma findi de mangE ra barima yi fe nan a ra naxan fatanxi The New Columbia Encyclopedia:

"Smerdis, dc528 BC, Cyrus the Great xa di firin de, Perse mangE. A xili fan Bardiya. A faxa a taara Cambyses II nan ma, na xan nu na faxafe gundo ra. Patizithes, Magian naxan nu na Cambyses xa banxi kui, a naxa Cambyses keru (naxan nu na e xa mangEya kui), a naxa a taara Guta xa findi mangE ra Smerdis a findi mangE ra. Kike solofere mangEya dangi xanbi, Smerdis wule falE naxa kana (521 BC) a naxa faxa, n naxa findi mangE ra.

KOnO, xa Smerdis (xa na mu Bardiya) wule falaxi, alo yi buki kui, Cyrus mu nu lanma a xa findi mangE saxan ya ma naxan nu na Perse bOxi ma, a nun na saxan nde xili, a nun a naani nde, a nu na ki nE: Cambyses II (530-522 BC yi tE nan yi buki kui), Smerdis (522 BC), Dariyusi Hystaspes (522-486 BC), a nun Xerxes I (486-465 BC).

Alo a falaxi ki naxan na yi buki singe kui, Xerxes I a nu na Perise mangEe ya ma a nun a sEmbE ra -- a luxi alo Ahasuerus naxan na Esita xa buki kui. A naxa Grèce suxu kOnO a naxa bOxO Salamis (480 BC), na nan a niya Perse naxa kana a nun Grèce naxa findi mangE ra han Perise naxa bira Grèce mangE yi ra, Alexandre the Great 330 BC.

VERSE 3 nun 4 ALEXANDRE GREAT nun a xa grek mangEya nan ma senxi. A to faxa 323 BC, a xa mangEya mu nu sOtOxi a xabilEe yi ra, kOnO a nu itaxunxi a xa sOree nan ma -- naxee nu sEmbE soxi e ya ma Seleucus I Nicator nun Ptolemy, na xan Siri nun sogegorode birin sOtOxi, a nun Misira a nun Libiya a nun Ethiopie (a mato v. 34), naxan mangEya birin tongoxi Rɔma mangEya kui 63 BC nun 30 BC, e bore yi ra, e xili saxi yi buki kui "sogegorode mangE" a nun "sogegorode mangE", e bore yi ra.

VERSE 5 han 20 a masenxi nE a "mangE" naxan na kOla ma" a nun "kOla mangE" tagi han Antiochus Epiphanes to findi "kOla mangE ra".

VERSES 21 han 35 Antiochus Epiphanes xa waxati nan ma senxi, a nun a xa lan boreya a nun "sogegorode mangE" a nun Yuwifie Palestine, "lanlanteya" bun ma Ala ra -- "lanlanteya" naxan falaxi verse 22 nun 32 kui. "Laayidi mangE" singe kui a ma gnOxun xi Yuwifie xa sErEri xungbe nan na, Onia III, na xan, 2 Maccabees 4:33-38 kui, a faxaxi nE. "Kittim kunkui: yi sEbEli 30 kui e kolon xi nE a findixi Rɔma kunkui nan na. A lanma a xa masen firin (Moffatt, nun Goodspeed) Rɔma xa na mu a ra Rɔma. ("Kittim" a singe nan nu falaxi Sipiri bOxi ma, kOnO a xa wali naxa siga yire gbEtE Mediterane baa ma) A man naxa a yabi sogete ma. Rome xa taruxu kui naxan a niya Antiochus Epiphanes xa a xa gere rabolo Misira ma a gbilen Siri bOxi ma, kOnO a naxa Isirayilakae tOrO a gbilenfe ra a xOn gni, a naxa salide kana a man naxa sErE ganxi ba, alo a falaxi ki naxE 30 nun 31 kui.

Verse 32 han 35 nO ma masen de makabee xa waxati nan ma. Mixi yo mu a ma gnOxun 35 a findixi danxaniyatOrE xa waxati nan na -- a singe ra grek xa mangEya dan tEmui nan ma alo a dangi xi rOmae ra, kOnO a firin de taruxu ra tOnxO ma. KOnO dogmatisme fanpro khanamoucon a luxi alo xaxilitare.

VERSE 36 HAN 39 fatanfasixi ki wuyaxi nan na -- ndee a falama a Rɔma nan ma -- a xa mangE (mangE). Mixi gbEtee e toxi nE a findixi Antiochus Epiphanes xa masen gni nan na -- hali a to findixi sOre mangE nan na naxan xErE mangE ra. Verse 37 nO ma findi de masen gni ra naxan a masenxi a Tammuz xa na mu Adonis batui mu tinxi, a falama a ginEe nan nu rafanxi ginEe ma, a nun ala gbEtE birin. A nu lanma a xa a xaxili ti ala gbEtE mali ra (vs.38-39).

VERSE 40 han 45 fan fatanfasixi ki wuyaxi ra, mixi ndee a ma gnOxun ma "a" naxan na verse 40 kui a masenxi "mangE" nan na naxan nu na paragrafe singe ma. Xa a findi tinxi gni ra xa na mu a ra, a nO ma lude a man nO ma lude, rOma mangE xa na mu a xa sOre mangE ra misira a nun siri bOxi ma

(a nun Palestine), naxan nu na "sogedorode mangE" nun "sogedorode mangE" (a mu lanma a xa findi Antiochus Epiphanes ra) na waxati ma na firin singe xa sEmbE nu fama dangide Rome. Mixi gbEtee a ma gnOxun xi nE a masenxi nE, xa na mu a ra a birin na, waxati dOnxE nan ma -- a "a" naxan na yi sEbEli 40 kui a masenxi nE a Ala xa Mixi Sugandixi nan a ra (naxan findixi SentanE xa walikE xungbe ra Revelation 20:7-10 kui), a nun a masenxi nE a "sogedorode" nun "sogedorode" mangEe a ma senxi nE. Na, a falu kioki, a wali nde fima mixi ma a nun a misali ra han ya daniyEli xa kitaabui kui. A nun " waxati dOnxE" naxan na yi sEbEli 40 kui a luxi nbE a gErEki mangEya dOnxE nan ma barima a dOnxE dOnxE na rOma xa mangEya bun ma. Кѡѡ Rѡma xa mangeya mu nu нѡma a niyade Daniyeli xa пama xa gbaloe dan.

yi buki xaranse 8

A rapɔɔnyi waxati

yi buki xaranse 12

1. Verses 1-4: Fe kobi nan nu fama fade -- juife xa mangEya rapɔɔnyi, kOnO a xa mixie mu nu fama Ala ra, hali e to nu faxama e yEtE ra xa na mu e yaxuie yi ra, barima marakeli nu fama nE ala ko e xa sare sOtO abadan -- "abadan baloe" tinxintEe bE, a nun "abadan xOnE" tinxintEe bE -- naxan xaranma tinxintaree bE. waxati dOnxE ma (Yaya 5:28-29; 6:39,40,44,54; 11:24; 1 Korinti 15:20-24).Na lan ma a xa findi " waxati dOnxE" ra yi sEbEli 4 kui . Xa na nan a ra, yi sEbEli nO ma a falade a yi buki kui fe birin mu nOma fahaamude beenun na waxati ma. Na lan ma a xa findi nOndi ra, a gbengben gni ra IOxE, naxan ma senxi a ma senxi ra. Barima hali Ala xa Mixi Sugandixi, a to nu na duniE ma, a mu nu a kolon waxati dOnxE fama (Matiyu 24:36), a man mu a masenxi kabi na waxati.

2. Verse 1 Again: Yi masen gni "tOrE waxati nan ma, naxan mu nu toxi sinden kabi pamanE nde nu na na waxati." Na nan a ra Isa naxa a masen Darisalamu kanafe nun Yuwifie xa mangeya rapɔɔnyi (naxan nabaxi пe tongo solofere bun ma) : «Na waxati, тѡre xungbe fama nE, naxan mu nu toxi kabi duniпa fɔE han ya, a man mu fama rabade abadan» (Matiyu 24:21). Na kui, a нѡma rabade Isa nun Daniyeli nu na fe keren nan ma fe falafe. Isa naxa yaamari fi a fɔxirabirEe ma naxee nu na Darisalamu nun Yude, e xa e gi, alɔ Eusebius a masenxi ki naxE.DanxaniyatɔE пama xa taruxui , "e naxa keli taa kui, e sabati taa nde kui Yurudɛn xure dE ra, naxan xili Pela" (Buku III, yi buki xaranse 5). Mikayeli, "malekE xungbe" (Jude 9), naxan falaxi Daniyeli 10:13,21 kui a Ala nan a rawalima fe xOrOxOE kui, a masenxi Daniyeli ra a findixi "mangE xungbe nan na naxan tixi i xa die bE," a nun laayidi ra "na waxati [naxan falaxi yi buki kui] Mikayeli fama nE kelide ala ko a xa Ala xa пama mali. A man nO ma findi de wali ra ala ko a xa mixi sEnE mali e xa e gi sigafe ra Pela tEmui na xan ma Darisalamu nu wama kanafe.

3. Verse 5-7: Daniyeli to a maxOrin, "a fama lude han tEmuiyi kabanakoe dOnxE ?" a fala nE a bE "a fama lude waxati nde, waxati, nun a tagi; e to gEgEnпama seniyɛnxie xa нѡE kanafe rapɔɔnyi , yi fe birin fama nE kamalide." A mu lanma a xa findi fe keren nan na alo a falaxi ki naxE 7:23-28 kui. Waxati naxan falaxi a nO ma findi de 3 1/2 gnE ra, xa na mu IOxE 1,260, IOxE keren naxan misalixi gnE keren na; xa na mu a nO ma findi de

a findixi misali nan nadanxaniyatare na birin kuidandanxi waxati -- naxan mu buma han waxati dOnxE. A lan ma a xa findi waxati nan na han naxan na yi buki kui naxan xili Revelation 11:14, waxati naxan ma "dunia mangEya bara findi won Marigi nun a xa Mixi Sugandixi xa mangEya ra" -- naxan fan, a lan ma a xa findi danxaniyatOrE xa geeni nan na Rɔma mangEya kui a nun a xa sEmbE xungbe naxan nu bara kana 4th siecle AD

4. Verses 8-9: KOnO, DaniyEli naxa a fala, "N bara a mE, kOnO n mu a faxamu, n naxa a fala, n marigi, yi fe birin fama rabade munse ra? A naxa a yaabi, 'I xa siga, DaniyEli, barima yi masenyie bara raxunuxi, e bara sEbEhan duniṅa raṅṅnyi waxati ," yi nan findixi dOnxE ra naxan falaxi yi sEbEli singe ma, a luxi alo waxati dangi xanbi, xa na mu a ra naxan falaxi yi sEbEli 2-4 kui, naxan luxi alo waxati dOnxE? Yi sEbEli sEbExi a xaxili tima nE a singe ra, kOnO a mu tinxi a xa findi danxaniyatOrE ra.

5. Verse 10: DaniyEli man naxa a fala a bE: "Mixi gbege e yEtE rasEn ma nE, e e yEtE rafelen, e e yEtE rafelen, kOnO mixi kobie fama nE fe kobi rabade, mixi kobi yo mu fama a faxamude, kOnO mixi xaxilimae fama nE a faxamude." Na mu lanma a xa findi fe gundo birin fahaamufe ra naxan masenxi Daniyeli bE, barima a tan yati mu nu na birin fahaamuxi. KOnO a lan ma a xa findi fahaamui ra naxan nOma a kolonde a duba xungbe sOtOxi Ala nan ma, a nun na nan gbansan, hali a sare mu a ra hali a to findixi duniE xa duniE yati nan na. Barima faxE mu findixi a raṅṅnyi ra, alo a masenxi ki naxe yi pirinti 2 nun 3 kui.

6. Verse 11-13: Na birin fatanxi waxati nan na, naxan fatanfasixi ki wuyaxi ra, barima fe gbege mu na naxan nɔma a niyade fatanfasi xa findi nɔndi ra. A nun man naxan falaxi, a luxi nbE DaniyEli mu nu laxi a ra a nu fama a faxamude a fangni ra. E naxa a fala a bE, «Kɔɔ i xa sigahan a raṅṅnyi ; Barima i malabuma nE, i fa ti i yetE kan xa fe ra.IOxun dOnxE ra ." A lan ma a xa " malabui" na a xa faxE nun a xa marakeli tagi, na waxati a tima nE a xa " tOnxO ma, IOxE dOnxE ma" -- a lan ma a xa lu waxati dOnxE ma duniE ma, tEmui na xan ma Ala xa Mixi Sugandixi fama faxE rakelide, alo a falaxi ki naxe 1-4 kui.

KOnO " waxati dOnxE" naxan na yi sEbEli 4 kui a mu lanma a xa findi waxati dOnxE ra naxan falaxi yi sEbEli 11-12 kui, alo yi ki: "A nun kelife waxati ma sErE sErE naxan bama tEmui birin, a nun fe kobi naxan mixi kanafen tima, IOxE wulu keren kEmE firin a nun solomanaani nan fama lude. Xi wulu keren xi keme saxan xi tongo saxan nun suuli.» Xa yi fe nu lan ma a xa findi waxati ra bOxi ma, munfe ra Isa, a to nu na bOxi ma, a mu a kolon a fama waxati naxan ma (Matiyu 24:36)?

Na yire gbEtE, xa aanou Na nan nu lanxi a ma, a fOIODE nan nu na -- na nan na ki, "sErE ganxi" bafe a nun "fe kobi naxan mixi kana ma" tife? (1) Darisalamu salide kanafe 168 BC Antiochus Epiphanes nan a ra? Xa na mu (2) naxan nabaxi Darisalamu nun hɔɔɔbanxi kanafe ra Rɔmakae ra (Matiyu 24: 15-18), naxan singe nu luxi alo a misali ra? Xa na mu (3) a nu findixi "fe kobi nan na naxan mixi kana ma" a faxamuxi "fe birin naxan masarama"

kuiyiré Ala xa sariyEe, a xa batui, &c.," alo Adam Clarke nun mixi gbEtee a falaxi ki naxE? A nun man, xa na mu a ra, fe mundun nu na DaniyEli yi ra, won a kolon ma di?

A nun man, moxo na IOxE firin nan ma -- IOxE 1,290 a nun IOxE 1,335, IOxE tongo nani a nun suli, xa na mu kike keren nun a tagi. Na fee misaalixi duniya rapɔnyɔ waxati fɔle nun a rapɔnyɔ nan na, ka fe gbete nan a ra ? A nun man, e lan ma e xa tongo alo IOxE yati, xa na mu e lan ma e xa faxa alo IOxE naxan gnE keren ma senxi alo Ezekiel 4:6 a nun misali gbEte? A findi ki yo ki ra, yi kEdie mu nOma waxati dOnxE masen de duniE ma xa a fOIO 168 BC xa na mu AD 70. Xa won IOxun keren tongo a findi gnE keren na, 1,290 gnE a nun 1,335 gnE 168 BC dangi xanbi won fama nE AD 1132 nun AD 1177, a fangni ra. Xa na mu, xa wo bira AD 70 fOxOra, na nan fama wo ra gorode AD 1360 nun AD 1405, a fangni ra. Kɔɔ, xa e misaalixi waxati rapɔnyɔ nan na duniya ma, fe naxan dangixi, xa a na, a findixi fOIOde nan na , ala ko won xa a kolon a dOnxE bara makɔre, alo mixi gbegebe a falaxi ki naxe kabi ɲe keme wuyaxi, a man na falafe ki fanyi ra won ma waxati ?

Na kui, xa na IOxE dOnxE naxan falaxi a singe ra a mu a masenxi waxati dOnxE ra, e a masenxi munse ra, won a kolon ma di? A nun man, munse findixi "fe kobi ra naxan mixi kana ma" naxan findixi a fOIO IOxE ra? Adam Clarke yi masen gni nan falaxi: "Adrian xa salide, naxan tixi ala xa salide yire ra Yerusalem [AD 135], St. Sophia xa salide findi Mohamed xa salide ra [AD 1453], &c., &c., a nOma xili faladefe kobie naxee mixie rayensenma. Xa na mu a ra mohamedism findixi fe kobi nan na; naxan mini AD 612. Xa won a kolon gnE wulu keren kEmE firin a nun tongo solomanaani , ver.11, kelife na waxati ma, a won na xanin ma han 1902, won nO ma a falade yi kObiri ra, a namipɔnme wule falE xa diinE mu nOma sOtOde dunia ma, naxan ma yi gnE, 1825, a ma kuyatongo solofere a nun solofere gnE wuyaxi." Xa Adam Clarke nO ma gbilen de duniE ma yi waxati, a nu lanma a xa munse fala a xa "naxan" ma naxan dangi gnE kEmE tongo senni a nun senni?

Na nu na "nOxun" nan na, kOnO, a mu nu falaxi a ra. KOnO straub, a xaKitaabui xa fe matofe , kEdi 129-32, a waxati birin tongoxi a fangni ra, a nun "a nO ma," "a nO ma," xa na mu "a nO ma," a fa IOxE dOnxE ra "About AD 2370." Na kui, won bara a xa masen gni mato, won bara won xaxili ti a xa sEmbEtareyae nun a xa lantareya ma.

yi buki xaranse 9

Straub xa "Analysis" xa fe matofe

A singe: (1) Wo naxa a kolon a 2300 "kOE nun gEgEn" naxan na 8:13-14 kui a nOma 1,150 IOxE nan ma sen de a nun a masenxi waxati nan na salide kanafen tEmui a nun "sErE ganxi tEmui birin" naxan na Antiochus Epiphanes xa fe tagi a nun a xa sErEya nun a xa sErE birin gbilen fe Yudasi xa yarerati bun ma Makabe, a nun (2)abirin kerén Josephus xa seederɔɔya ratinmefe (Yuwifie xa geree , I, 1:1) a Antiochus Epiphanes "na salide kana, a man naxa sErE ba IOxOE birin gnE saxan nun kike senni bun ma," naxan IOxE 1,150 ma sOtOxi, (3) a naxa a findi IOxE 2,300 ra

andé a nun lOxOE birin a misali raa fangni ra gnE keren -- na nan a ra, 2,300 gnE, a fOIO 170 BC ra han a ra $\eta\kappa\eta$ AD 2130. (Na nan findixi a xa kamali singe ra; a firin de, Straub bE, a fOIO salide kanafen nan na $\text{R}\omega\text{makae}$ ra AD 70, a fa $\eta\kappa\eta$ AD 2370).

(Won mu lan ma won xa karp raba yi waxati 170 beenun BC xa lu 168 BC naxan yi sEbEli kui, a fatanxi waxati nan na 1 Makabee . KOOnO a luxi alo a na Straub xa sEmbE kanafen na ra naxan mu tinxi Ala xa fe ra, naxan ma sEbEli yo mu na naxan ma sEbExi, hali a to a masenxi a yi buki kui).

FIRINDE: A wOyEn ma "'tinxinxi' xa na mu 'sEnxi' yire sEnxi naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra," naxan mu lanxi a ma. A xa masen gni nan ya: "Hebreu xui naxan ma senxi"a rafelen " (*tsadaq*) naxan na a kui, a masenxi nE, "tinxin gni tinxi ," khanamou "tinxin xi ." KOOnO na nan nu na Darisalamu salide sEriyE ra, Ala xa Mixi Sugandixi mu a ra, DaniyEli naxan falaxi a nu bara kana a nun a xa walie nu bara rati han a nu nOmaa rafelen (xa na mu " tinxin gni" xa na mu " tinxin gni," Straub xa masen gni ra), 2,300 kOE nun gEgEn xanbi, xa na mu AD 2130, beenun Yuwifie (na kui mixi birin, "Yuwifie singe," $\text{R}\omega\text{ma}$ 1:16.) nOma a batude a fangni ra! Na kui, na findixi fe $\eta\kappa\eta$ ni nan na naxan fatanxi Straub xa masarafe ra naxan fatanxi Kitaabui xa masenyi ra, alako a xa $\eta\kappa\eta$ banxi rasenyenfe nun Yuwifie xa Ala xa Mixi Sugandixi rasenefe misaali -- naxan findixi a xa wali ra, a fa a fala: (1) «Yire seniyenxi yo mu na naxan falaxi e be han e xa Ala xa Mixi Sugandixi tinxi Ala ra,» (2020) $\eta\kappa\eta$ fama ne $\eta\kappa\eta$ nde temui naxe. Yuwifie tinxi Ala xa Mixi Sugandixi xa $\eta\kappa\eta$ lingira nan na, naxan findixi tinxintce ra.» Na nan a masenxi a fe nde mu lanxi a xa exegesis ma.

SANXAN: A xa "Daniel 12 waxati" fan luxi alo a mu lanxi, a ma gaxu, a nun man a mu lanxi a bore ma. Straub nan singe falaxi, na xanbi moxo xa masen gni fama bira de a fOxOra.

1. "Yuwifie birafe" Ala xa Mixi Sugandixi tondife ra (Rom. 11:8), waxati nde fama nE e xa danxaniya masarama naxan fama dangide [emphasis added] at 'waxati dOnxE ' 1260 gnE kui (Dan.12:1-3; Rom. 11:12, 15, 23, 25)."

Commen t: A luxi nbE Straub yi masen gni sOtOxi " waxati dOnxE" DaniyEli 12:1-3 kui kelife v.4, a nun a luxi alo na sEbEli kui a falama waxati dOnxE nan ma duniE ma mixi faxaxie kelima tEmui na xan ma. KOOnO a fama nE ma sen de a a na ra bamanamara na nan a ra wo a raba. (Na kui, a xa kObiri ma naxan na yi ki, 1,260 gnE naxan na yi ki, a fama nE 2130 AD, naxan a fOIO ma 870 AD. Na nan a masenxi a yi waxati naxan falaxi yi buki kui, Yuwifie xa diinE masarama, a fOIOde mu falaxi, a ra $\eta\kappa\eta$ ma a mu dangi AD 2130 ra.)

2. "Na 'DESOLATION' (Dan.12:13-14) a man xili "the time of trouble" (Dan.12:1), na nan a ra a TERMINATES [emphasis added] at 'Duniya waxati dOnxE' waxati (AD 2130)"

Wo xa masen gni: yi lOxE nan ma senxi naxan falaxi a fari. KOOnO yi sEbEli a naxan falaxi 12:13-14 (naxan lan ma a xa findi 12:11-12 ra, barima yi sEbEli 14 mu na) a naxan falaxi a xa "xOrOxOE" xa fe ra, a a falama a a xa waxati findixi "xi wulu keren kEmE firin nun tongo solomanaani nan na" xa na mu, alo Straub a falama ki naxe

1290 gnE, naxan fama lande AD 2160, a nun 30 gnE singe ra AD 2130 -- lOxE naxan mu falaxi a fiixE ra. A man beenun a xa gEgEn, a fama nE waxati gbEtE sOtOde "naxan fama 2370 AD," xa na mu 110 gnE dangi xanbi.

3. "Yi gnE wulu keren kEmE firin a nun senni (1260) (waxati, waxati, a nun a tagi) (Dan.12:7-10), a nun ' waxati dOnxE' 2300 gnE naxan ma tofe, Yuwifie xa diinE masarama waxati nan a ra (Dan. 12:7-10), a falaxi xui nan kui, mixie xa e yEtE rasEn, e xa e yEtE rasEn. e yEtE fixE, e man xa rafelen' (a mato Rom.11:15-24).

Yi yire 1,260 gnE 12:7-10 a nun 12:1-3 naxan na No. 1 kui, naxan mu lanma a xa findi tinxin gni ra. KOnO naxan falaxi a dOxO de a ma senxi nE a mu nOma lan de. A waxati nde saxi "1260 gnE dOnxE tagi . . . (Dan.12:7-10), a nun 'dOnxE waxati' 2300 gnE kui," naxan a falama a "Yuwifie xa diinE masara waxati singe" (Dan.12:1-3).

Na kui, naxan nu falaxi a singe ra a findixi "e xa danxaniya waxati nan na naxan gnErE ma 1260 gnE ra (Dan.12:1-3)" yakOsi a falaxi nE a na "na tagi" a nun 2300 gnE dOnxE ra. (Naxan, No.2 kui, a ra ꞑnma "AD 2130"), a xili saxi "Yuwifie xa diinE masarama waxati singe nan ma (Dan.12:1-3)."

A nun man, kEdi naxan na xanbi ra, 132, a falaxi nE: "DaniyEli 12:7 gnE wulu keren kEmE senni a nun senni (1260 gnE naxan na DaniyEli 12:7 kui a ra ꞑnma Yuwifie xa danxaniya fɔlɛ ra (ꞑɛ tongo saxan, Yuwifie xa danxaniya)." Na nan a masenxi a " waxati nde na e xa diinE ra naxan fama 1260 gnE dOnxE ra (Dan.12:1-3)," naxan falaxi yi buki kui, a nun naxan fama 2100 AD, Straub xa kEdi singe ma.

Na xanbi Straub naxa a fala DaniyEli "a waxati yati nan ma senxi han 1290 gnE, 'han waxati dOnxE ma' yi waxati kanafen kui, xa na mu a ra naxan na yi No.2 kui. KOnO moxo a ma gnOxun xi nE a wama naxan falafe. Yi gnE 30 nan a ra, moxo a ma gnOxun xi nE a xa "a fOIO" xa na mu "a fOIO" Yuwifie xa waxati fOIO ma. gnE tongo saxan.

KOnO, xa na nan findixi 1,260 gnE ra han 1290 gnE, munfe ra wo mu a ma gnOxun a e xa diinE masarama waxati naxan ma "a ra ꞑnma" "dOnxE waxati" 1,260 gnE "Dan.12:1-3" kui a fan gnErE ma 30 gnE ra a mu gbilen ma gnE 30 ra? Na nan fama findi de lanlanteya nun lantareya ra naxan toxi. A man lanma a xa lan a xa masen gni ma yiki: "Yi danxaniyatE masen gni dangi xanbi, DaniyEli naxa waxati yati sa 1290 gnE." "Waxati yati" munse ra, xa na mu a ra "konversion mouvement"?

4. "A to nu na juife xa danxaniya ma, DaniyEli naxa waxati xun masa han 1335 gnE, 45 gnE dangixi 'dOnxE waxati', han fe nde naxan xili mu falaxi naxan fatanxi na fe ra. Na fe fama nE 2175 AD (Dan.12:12-13).

Yuwife xa diinE masarama waxati birin gnE tongo solofere a nun suli nan ma.

Wo xa masen gni: A lan ma wo xa gbilen a ma, xa yi fe birin saxi 75 gnE nan ma juife xa danxaniya ma, Straub mu a masenxi a fangni ra. Munfe ra wo mu a fOIOMA "X" gnE wuyaxi nan na beenun "dOnxOrE waxati" 1,260 gnE waxati DaniyEli 12:1-3 kui, wo a xun masa 30 gnE ra a naxan falaxi, na xanbi gnE tongo nani a nun suli a naxan falaxi, na nan findi 75 ra a nun "X" gnE?

A man, a mu luxi alo fe xOrOxOE naxan na vision keren kui (sEbEli 10-12) a nun hali sEbEli keren (12), waxati nde lan ma a xa findi fe nde xa fe ra naxan falaxi (na 3 1/2 gnE Straub naxan masenxi a findixi 1,260 gnE nan na) na xanbi, Straub bE, a lanma a xa siga sanmaya firin han 2019 1,335 gnE keren keren ma? Na mixi firin singee nu lanxi, xa na mu Marigi, na xan nu na xibaarue ra bama DaniyEli bE, a naxa a xaxili masara sanmaya firin mafuren mafuren? Xa na mu, fatanfasi gbEtE nan a ra straub xa fatanfasi ra?

NAANI: "Ala xa Mixi Sugandixi bara a xa kamali firin de masen 'fe kobi naxan falaxi namijɔnmɛ Daniyeli saabui ra' (Mat.24:15), kelife Darisalamu kanafe ma Titus AD 70, a rapɔn AD 2370.

Yuwife to nu wama e xa salide wali ra gbilen fe, a nu lanma a xa raba a firin de ra ala ko e xa natE kana. Salide yo mu nu na naxan nu lanxi e ma fo e xa tin Ala xa Mixi Sugandixi ra alo Ala tinxi naxan ma.

Wo xa masen gni: A falaxi singe ra, Ala xa Mixi Sugandixi bara fe birin kana naxan nu falaxi DaniyEli bE a nun Straub naxa a yaba a fangnira, barima a naxa gnErE xun masa gnE kEmE solomanaani a nun suli (195) ra, xa na mu 2370 AD. Straub xa masen gni kui, na bElExE bara ɔnɔn Yuwife to Ala xa Mixi Sugandixi ratinmɛxi ab « yire seniyenxi naxan tinxi,» kɔnɔ a mu ɔnɔnma han ɲɛ 2370 AD. na nan a ra a findima e xa tinfe waxati nan na.

Won lan ma won xa munse raba yi namijɔnmɛe xa masenɲie birin ma, xa na nan yati e ra ? Na kOntOfili birin naxan na straub xa fatanfasi kui, a luxi nbE a bara fe gbegebe xaran kitaabui kui naxan mu nu lanxi a ma, a man bara a yEtE matandi. Na, kOnO, a mu findixi fe xOrOxOE ra mixie tagi naxee mu xaxili sOtOxi namijɔnmɛ masenyie ra naxee mu kamalixi. A lanma won xa won yEtE ratanga dogmatism ma, a nun won xa won yEtE ratanga mixi gbEtE xa fe ma naxan na yi yiree.

A dOnxE ra, a nO ma findi de won nun DaniyEli ra han waxati dOnxE ra beenun won xa a faxamu a fangni ra a nun a xa fe birin naxan sEbExi a xa taruxui kui. KOnO won nOMA a faxamude a fangni ra ala ko won xa tin ala ra won lan ma won xa

wo xa lu a bE a nun wo xa tin faxade xa a lan wo xa wo xa lanlanteya kana. Barima yi duniE mu a birin dan ma, kOnO marakeli nan fama rabade "abadan baloe" xa na mu "yagi nun abadan xOnE" (12:2), a fatanxi won ma yaabi nan na ala bE.

Kitaabui kolon gni banxi xungbe

Randolph Dunn, mangE - Roberto Santiago, Dean
thebiblewayonline.com

SariyE singe - Ala xa masen gni

Fe birin faxi be di? Adama

naxan nu na Ala ra

Ala xa Mixi Sugandixi - Ala

xa qundoe Ala xa fe ra

KelifE duniE ma han faxE - mixi

faxaxie bara e yEtE ratanga

Injiili xa masenyie

SariyE 2 - Ala xa Mixi Sugandixi xui suxufe

Waxati beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa fa

Ala xa Mixi Sugandixi waxati dunia ma Ala xa Mixi

Sugandixi danoi xanbi waxati

Waxati dOnxE duniE ma, waxati

naxan lanma a xa tongo

KelifE faxE ma wuri maqalanbuxi ma siqafe

ra baloe ma dignE xa fe ma

Ala xa Mixi Sugandixi xa xunxa ve xaxa

SariyE 3 - DuniE nEnE Ala xa Mixi Sugandixi kui

MangEya naxan mu daaxi mixi belexE ra,

walikEe naxee na mangEya kui

Ala xa Mixi Sugandixi xa sariyE singe, qinE

futixie a nun mixi gbEtee naxee hayi na xiqnE

xiqnE ma

Dunina ratangaxi

Misery xa taruxu

Masenyi naxan fatanxi yi bataaxee ra, wo

xa Ala batu xaxili nun nandi ra

Kitaabui xaran mixie bE

SariyE 4 - xunmasafe Ala xa Mixi Sugandixi kui

Isa Nasaretika

Ala xa Mixi Sugandixi xa duniE

Wo xa wo maso Ala xa Mixi Sugandixi ra

Fe kobi naxan fatanxi xOnE ra

Fate, nii, xaxili - e siqa minden wo faxa tEmui? Futi nun futi kanafe

Ala xa malabui loxoxe

Daali singe singe daali

Eburu

SariyE 5 - sEmbE sofe Ala xa Mixi Sugandixi kui

SariyE kelifE wuri maqalanbuxi ma

Ala xa banxi ti fe maxOrin qni

xungbe naxan maxOrin xi wo bore

bE Ala xa Mixi Sugandixi kui DuniE

xungbe ra

Laavidi naxan tongoxi yi waxati a nun abadan mixi yatie

findixi mixi nan na naxee Ala ratinmema

DuniE masen qni fangni

SariyE 6 - Kitaabui xaranma findife

Dimi, misali, a nun namiponmee Ala

Xaxili Seniyenxi

Daniyeli

Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa

masenyi Kitaabui xa dundui

Xaran qni nun walie kelifE AD 100 han AD 1500

Reform xa na mu Restore

Kitaabui malanfe nun a madangima

To diinE xa walie - sEbEli xa na mu a ra sariyE?

Isa bomsE xa taruxui - Tawureta Munsa

Kitaabui naxan masenxi

Kitaabui xunqbe

misalie nun misalie